

Torsdagen den
17 maj 1979

Torsdagen den 17 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

§ 1 Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:22 med anledning av propositionen 1978/79:177 om ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:177 (socialdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

dels anta inom socialdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. lag om ändring i lagen (1969:653) om vissa bidrag för vård vid karolinska sjukhuset,

dels godkänna vad som anförts om bidrag till utbyggnad av långtidssjukvården.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen redovisas en överenskommelse som har träffats med sjukvårdshuvudmännen om vissa ersättningar från sjukförsäkringen under åren 1980–1981.

Överenskommelsen innebär bl. a. att en särskild ersättning till sjukvårdshuvudmännen införs för att underlätta utbyggnaden av långtidssjukvården. Genom denna ersättning får sjukvårdshuvudmännen ett extra finansiellt tillskott med ca 170 milj. kr. per år. Landstingsförbundet åtar sig att verka för att sjukvårdshuvudmännens planerade utbyggnad av långtidssjukvården med minst 2 000 platser per år genomförs. Vidare har förutsatts att åtgärder vidtas för att förbättra kontinuiteten i sjukvården, bl. a. med utgångspunkt i förslagen i kontinuitetsutredningens betänkande (SOU 1978:74) Husläkare – en enklare och tryggare sjukvård. Åtgärdernas utformning kommer att tas upp i fortsatta överläggningar.

Överenskommelsen innebär vidare en höjning av sjukförsäkringens läkarvårdsersättning till sjukvårdshuvudmännen från 93 till 127 kr. per läkarbesök fr. o. m. den 1 januari 1980. Försäkringens ersättning för sjukvårdande behandling som utförs av annan personal än läkare höjs samtidigt från 40 till 55 kr. per besök. Patientavgiften vid läkarbesök får höjas från högst 20 till högst 25 kr. fr. o. m. den 1 januari 1981, medan avgiften för sjukvårdande behandling får höjas från högst 10 till högst 15 kr. fr. o. m. den 1 januari 1980. Karensbeloppet för sjukförsäkringens reskostnadsersättning höjs från 10 till 13 kr.

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Sjukförsäkringens ersättning för sjukhusvård höjs från 30 till 40 kr. per vård dag. Ersättningarna till sjukvårdshuvudmännen för ambulans transporter och tillhandahållande av hjälpmedel åt handikappade höjs också. Av hjälpmedelsersättningen skall viss del användas för finansiering av handikappinstitutets verksamhet.

De ändrade ersättningsreglerna avses gälla fr. o.m. den 1 januari 1980. De i propositionen redovisade förslagen innebär en kostnadsökning för sjukförsäkringen med ca 1 300 milj. kr. per år och ett motsvarande ekonomiskt tillskott för sjukvårdshuvudmännen.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2489 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av överenskommelsen med sjukvårdshuvudmännen om långtidssjukvården,

1978/79:2490 av Ingegerd Troedsson m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en uppföljning av den 1978 träffade överenskommelsen om utbyggnaden av långvårdsplatser i syfte att upprätthålla en utbyggnadstakt om minst 2 300 nya långvårdsplatser årligen under 1980 och 1981,

2. hos regeringen begära skyndsamt förslag syftande till att också av distriktssköterska ordinerad sjukvårdande behandling medgav rätt till ersättning från sjukförsäkringen

1978/79:2491 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade

1. att den i propositionen 1978/79:177 redovisade särskilda ersättningen till sjukvårdshuvudmännen för att underlätta utbyggnaden av långtidssjukvården även borde avse kvalitativa förbättringar enligt vad som anförts i motionen,

2. att fortsatt utbyggnad av långtidsvården borde ske enligt i motionen angivna riktlinjer,

3. att patientavgifterna vid läkarbesök och annan sjukvårdande behandling i öppen vård borde avskaffas,

4. att som en följd av punkten 3 borde sjukförsäkringens läkarvårdsersättning till sjukvårdshuvudmännen höjas till 152 kr. per besök och ersättning för sjukvårdande behandling som utförts av annan personal än läkare höjas till 70 kr. per besök fr. o. m. den 1 januari 1980,

5. att avdrag från sjukpenning för sjukhusvård borde göras med en tredjedel av den del av sjukpenningen som översteg 20 kr., och maximalt med 30 kr. per dag,

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:199 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde att förslag snarast framlades om att normalkostnaderna för anskaffande av glasögon skulle infogas i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring,

1978/79:200 av Inga Lantz m. fl. (vpk),

1978/79:254 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde utredning och förslag om ändrade regler för sjukpenningavdrag vid sjukhusvård,

1978/79:255 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemstälts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om individuell taxebindning för vissa privatpraktiserande läkare,

1978/79:360 av Britt Wigenfeldt (c),

1978/79:428 av Hagar Normark m. fl. (s),

1978/79:508 av Kjell Nilsson (s) och Doris Håvik (s), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utfärdande av bestämmelser som innebar att remiss från läkare i företagshälsovården inte föranledde ny patientkostnad,

1978/79:564 av Doris Håvik m. fl. (s),

1978/79:699 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s),

1978/79:870 av Sven Aspling m. fl. (s),

1978/79:876 av Ivar Nordberg m. fl. (s),

1978/79:879 av Birger Rosqvist (s) och Olle Östrand (s), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om minskat sjukpenningavdrag för låginkomsttagare vid vård på sjukvårdsinrättning,

1978/79:1072 av Åke Gillström (s),

1978/79:1224 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemstälts att riksdagen uttalade att

1. offentliganställd läkare som hade fritidspraktik skulle, oavsett tjänstgöringens omfattning hos arbetsgivaren, tillerkännas samma rätt att ansluta sig till den allmänna försäkringen som den som tillkom icke offentliganställd privatpraktiker,

2. etableringsreglerna för tandläkare successivt borde avvecklas – i första hand på orter med brist på tandläkare,

---

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

1978/79:1238 av Wiggo Komstedt m. fl. (m), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att etableringsreglerna skyndsamt avvecklades i enlighet med vad i motionen anförts.

1978/79:1243 av Gunnar Oskarson m. fl. (m), vari hemställtts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla att regeringen vidtog sådana åtgärder för att de belopp enligt särskild kungörelse (1962:388) som utgick för sjukvårdskostnader utomlands räknades upp så att de överensstämde med dagens penningvärde.

1978/79:1244 av Birger Rosqvist (s) och Lena Öhrsvik (s),

1978/79:1247 av Ingegerd Troedsson (m) och Eric Carlsson (c), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om sådana förändringar i läkarvårdstaxan att etablering av praktiker i enlighet med vad i motionen anförts kom till stånd.

1978/79:1248 av Ingegerd Troedsson m. fl. (m), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om åtgärder i enlighet med vad i motionen anförts för att undanröja sådana regler som omöjliggjorde för privatpraktiserande tandläkare att utnyttja den sociala reform som delpensionsförsäkringen var avsedd att utgöra.

1978/79:1250 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade att patientavgifterna inom sjukvården borde avskaffas och sjukvårdserstatningen från försäkringskassan höjas i motsvarande mån samt hemställdes hos regeringen om förslag härom.

1978/79:1661 av Inga Lantz m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att frågan huruvida på apotek försålda menstruationsskydd kunde inbegripas i sjukförsäkringen tillhörande rabatterade varor prövades.

1978/79:1795 av Karin Andersson m. fl. (c),

1978/79:1803 av John Johnsson m. fl. (s),

1978/79:1814 av Ingegerd Troedsson m. fl. (m), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om formerna för fastställande av vårdtaxor inom den allmänna försäkringen.

1978/79:1815 av Bo Turesson (m) och

1978/79:2112 av Pär Granstedt (c).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande bidrag till långtidssjukvården med bifall till propositionen 1978/79:177 och med avslag på motionerna 1978/79:2490, yrkandet 1, och 1978/79:2491, yrkandena 1 och 2, godkänna vad som anförts i propositionen om bidrag till utbyggnad av långtidssjukvården,
2. beträffande en uppföljning av den i propositionen intagna överenskommelsen avslå motionen 1978/79:2489,
3. beträffande slopande av patientavgifter avslå motionerna 1978/79:1250 och 1978/79:2491, yrkandena 3 och 4,
4. beträffande patientavgift i företagshälsovården med anledning av motionen 1978/79:508 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,
5. beträffande ersättning vid ordination av distriktssköterska avslå motionen 1978/79:2490, yrkandet 2,
6. beträffande sjukpenningavdrag vid sjukhusvård avslå motionerna 1978/79:254, 1978/79:879 och 1978/79:2491, yrkandet 5,
7. beträffande ersättning för sjukresor med egen bil avslå motionen 1978/79:360,
8. beträffande översyn av sjukreseförordningen avslå motionen 1978/79:564,
9. beträffande överlåtelsekvitto vid sjukresor avslå motionen 1978/79:1803,
10. beträffande ersättning för vissa pensionärers sjukresor avslå motionen 1978/79:428,
11. beträffande resor till annat rehabiliteringsställe än sjukvårdsinrättning avslå motionen 1978/79:1244,
12. beträffande ersättning från sjukförsäkringen för glasögon avslå motionen 1978/79:199,
13. beträffande anskaffandet av glasögon till pensionärer avslå motionen 1978/79:1072,
14. beträffande bil till handikappade avslå motionen 1978/79:1795,
15. beträffande teletekniska hjälpmedel till handikappade avslå motionen 1978/79:1815,
16. beträffande ersättning för ledarhund avslå motionen 1978/79:2112,
17. beträffande AD-vitaminer till barn avslå motionerna 1978/79:200, 1978/79:699 och 1978/79:870,
18. beträffande översyn av förteckningen över kostnadsfria läkemedel avslå motionen 1978/79:876,
19. beträffande ersättning för kostnader för menstruationsskydd avslå motionen 1978/79:1661,
20. beträffande slopande av individuell taxebindning för läkare i vissa fall avslå motionen 1978/79:255,
21. beträffande utvidgning av individuell taxebindning för läkare avslå motionen 1978/79:1247,
22. beträffande anslutning till försäkringen av offentliganställd läkare

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen.
m. m.*

avslå motionen 1978/79:1224, yrkandet 1,

23. beträffande etableringsreglerna för tandläkare avslå motionerna 1978/79:1224, yrkandet 2, och 1978/79:1238,

24. beträffande delpension till tandläkare avslå motionen 1978/79:1248,

25. beträffande översyn av vårdtaxorna avslå motionen 1978/79:1814,

26. beträffande ersättning för vård utomlands avslå motionen 1978/79:1243,

27. anta de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

2. lag om ändring i lagen (1969:653) om vissa bidrag för vård vid karolinska sjukhuset.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande bidrag till långtidssjukvården av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2490, yrkandet 1, och med anledning av propositionen 1978/79:177 samt med avslag på motionen 1978/79:2491, yrkandena 1 och 2, skulle godkänna vad reservanterna anfört om bidrag till långtidssjukvården,

2. beträffande en uppföljning av den i propositionen intagna överenskomsten av Sven Aspling, Helge Karlsson, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2489 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande ersättning vid ordination av distriktssköterska av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2490, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande sjukpenningavdrag vid sjukhusvård av Sven Aspling, Helge Karlsson, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:254 och med anledning av motionerna 1978/79:879 och 1978/79:2491 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande slopande av individuell taxebindning för läkare i vissa fall av Sven Aspling, Helge Karlsson, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:255 som sin mening gav

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

regeringen till känna vad reservanterna anför,

6. beträffande utvidgningen av rätten till individuell taxebindning för läkare av Eric Carlsson (c), Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1247 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

7. beträffande anslutning till försäkringen av offentliganställd läkare av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 22 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1224, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

8. beträffande etableringsreglerna för tandläkare av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1224, yrkandet 2, och med anledning av motionen 1978/79:1238 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

9. beträffande delpension till tandläkare av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1248 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

10. beträffande översyn av vårdtaxorna av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1814 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

11. beträffande ersättning för vård utomlands av Per-Eric Ringaby (m) och Allan Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 26 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1243 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför.

Till betänkandet hade fogats tre särskilda yttranden av Sven Aspling, Helge Karlsson, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s):

1. beträffande utbyggnaden av långtidssjukvården,
2. beträffande vidgade möjligheter för handikappade att få tillgång till egen bil, och
3. beträffande etableringsreglerna för tandläkare.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande behandlas bl. a. överenskommelsen mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om vissa ersättningar

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

från sjukförsäkringen under åren 1980–1981.

Under de senaste tre åren har vi från socialdemokratiskt håll krävt att staten aktivt skulle engagera sig i en angelägen och krafifull utbyggnad av långtidssjukvården. Det var en uppföljning av initiativ som togs under hösten 1975 och våren 1976 och som redovisades i valrörelsen 1976. Vi har i motioner understrukit att vi kommer att driva denna fråga tills vi får gehör för våra förslag. Den borgerliga riksdagsmajoriteten har emellertid vid varje tillfälle avslagit våra förslag.

I den nu träffade överenskommelsen har införts en ny särskild ersättning till sjukvårdshuvudmännen för att säkerställa utbyggnaden av långtidssjukvården. Ersättningen innebär att försäkringen bidrar med 170 milj. kr. per år, vilket belopp skall fördelas mellan sjukvårdshuvudmännen med 190 kr. per år och invånare i åldern 70 år och däröver. Därmed har i långa stycken de socialdemokratiska kraven äntligen vunnit gehör.

I ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet har vi redogjort för de konkreta förslag vi framfört för att få till stånd en snabb utbyggnad av långtidssjukvården.

Vi har sålunda föreslagit att samhället – staten och landstingen gemensamt – skall engagera sig i ett utbyggnadsprogram för 10 000 nya platser i långtidssjukvården under en femårsperiod. Genom särskilda statsbidrag utöver de generella ersättningar som via skatteutjämning m. m. kommer landstingen till del skulle denna plan kunna förverkligas. Medel för ett förverkligande av våra förslag har avsatts i våra budgetalternativ.

Landstingen har i sina planer räknat med att ca 2 300 platser skulle tillkomma per år. Man har emellertid inte lyckats förverkliga denna målsättning. Under senare tid har endast 1 400 platser i genomsnitt tillkommit per år.

Detta har också utgjort bakgrunden till att vi från socialdemokratiskt håll föreslagit särskilda statliga insatser via den allmänna sjukförsäkringen för att få till stånd en snabb ökning av utbyggnaden.

Från att man således tidigare avslagit våra förslag ansluter man sig nu på borgerligt håll till den socialdemokratiska ståndpunkten att det behövs särskilda statliga insatser för att få fart på långtidssjukvårdens utbyggnad. Hade man tidigare kommit till den insikt man nu visar skulle situationen ha sett bättre ut inom långtidssjukvården.

Låt mig emellertid, herr talman, gärna uttrycka min tillfredsställelse över denna, visserligen senkomna, förändrade inställning som nu kommit till uttryck på borgerligt håll och som i dag konfirmeras genom riksdagens godkännande av uppgårelsen med Landstingsförbundet.

Våra förslag om utbyggnaden av långtidssjukvården har också inneslutit en successiv utökning av antalet anställda i den befintliga långtidssjukvården. Det förslaget har som väsentligt syfte att de äldre skall kunna känna trygghet och mötas av medmänsklighet i vårdsituationen.

Ytterligare ett viktigt led i våra förslag har gällt utbildningsproblemen inom långtidssjukvården. Arbetet inom denna del av vårdsektorn upplevs ofta som tungt och tilldrar sig därför inte samma intresse från de unga sida som andra

---

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

studievägar inom vårdutbildningen. Vi har därför i våra motioner betonat angelägenheten av att det ökade utbildningsbehovet tillgodoses. I fråga om dessa båda krav finns i regeringens proposition inga förslag eller riktlinjer.

Vi har i reservation nr 2 understrukt nödvändigheten av att regeringen och Landstingsförbundet mycket noga följer upp överenskommelsen så att det avsedda antalet platser verkligen kommer till stånd. Vi har vidare betonat angelägenheten av att man verkar för en successiv ökning av antalet anställda i befintlig långtidssjukvård samt att utbildningsbehovet för långtidssjukvården tillgodoses. Jag ber således att få yrka bifall till reservation nr 2.

I reservation nr 4 aktualiserar vi ånyo frågan om en översyn av sjukpenningavdraget vid sjukhusvistelse. När riksdagen på våren 1977 behandlade den tidigare överenskommelsen mellan regeringen och Landstingsförbundet hade vi tillfälle redovisa vår principiella syn på frågan om patientavgifterna inom den allmänna sjukvården. Vi underströk att det behövs en ökad uppmärksamhet på dessa frågor så att utvecklingen inte leder bort från de grundläggande principerna om en i stort sett fri sjukvård och med en låg enhetlig avgift för läkarvård. För socialdemokratin är det ett grundläggande krav att ekonomiska och sociala faktorer inte får avgöra människors vårdmöjligheter. Det är vårdbehovet som skall vara avgörande. I detta sammanhang finns det anledning erinra om det förslag till högkostnadsskydd mot höga läkarvårds- och medicinkostnader som nyligen lagts fram av socialpolitiska samordningsutredningen. Utredningen har förordat ett samordnat högkostnadsskydd omfattande i stort sett all öppenvård – såväl offentlig som privat – och alla läkemedelsinköp. Utan att jag närmare går in på detta förslag har de nu föreslagna höjningarna av olika avgifter understrukt angelägenheten av att denna fråga får en snar och positiv lösning.

Även om man i den redovisade överenskommelsen med sjukvårdshuvudmännen stannat vid ett oförändrat sjukpenningavdrag vid sjukhusvistelse på 30 kr. per dag, kvarstår vårt krav på en översyn av sjukförsäkringens bestämmelser om sjukpenningavdraget. Det gäller att nu och för framtiden tillförsäkra även låginkomsttagare en godtagbar ersättning för inkomstbortfallet vid sjukhusvistelse.

Det går inte att avfärda denna fråga så enkelt som den borgerliga utskottsmajoriteten gjort genom att hänvisa till departementschefens påpekande att mot bakgrund av inträffade och förväntade löne- och prisökningar innebär förslaget om oförändrat sjukpenningavdrag en reell sänkning av avdraget. Frågan är, som vi redovisat i vår motion och i föreliggande reservation, mera komplicerad än så. Behovet av en översyn av nuvarande bestämmelser är lika befogad efter den träffade överenskommelsen som före. Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 4.

Trots våra protester genomförde den borgerliga trepartiregeringen genom ett beslut 1977 en ny och med den allmänna sjukvården konkurrerande privat läkarorganisation. Genom en utvidgad individuell taxebindning och en höjning av taxenivån med 20 % över läkarvårdstaxans grundnivå skulle 60 privatpraktiserande läkare under åren 1978 och 1979 stimuleras att etablera en ny form av privatsjukvård ute i landet.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Denna nya privatsjukvård skulle byggas upp så att minst två läkare tillsammans skulle svara för varje sådan nyetablerad privatpraktik. Vi fann förslaget i det närmaste utmanande, inte minst mot bakgrunden av att det fanns 400 vakanta läkartjänster i landstingens öppna sjukvård och att ett stort antal nya vårdcentraler ute i landstingen inte på långt när kunde utnyttjas till fullo på grund av läkarbrist. Den borgerliga riksdagsmajoriteten drev emellertid igenom förslaget.

Denna nya privatläkarvård skulle, som det så vackert hette, etableras utanför storstadsregionerna där behovet av läkare var mindre väl tillgodosett. Man ville nästan ge sken av att landsbygd och glesbygd skulle bli särskilt ihågkomna. Vi hade anledning slå fast att man inte kunde räkna med att dessa privatläkare skulle etablera sig i glesbygderna. Vad det i stället skulle bli fråga om var naturligtvis att dessa privatläkare skulle finna det ekonomiskt och ur andra synpunkter fördelaktigt att öppna privatpraktik i större kommuner med ett tillräckligt befolkningsunderlag. När sedan Sveriges läkarförbund begärde förhandsprövning av etablering på 14 orter visade det sig att precis det vi förutsett inträffat. Det rörde sig nämligen rätt igenom om stora kommuner – Norrköping, Helsingborg, Borås, Kristinehamn, Örebro, Västerås, Falun, Umeå etc. för att nämna några av de 14 platserna. Det gemensamma för dessa orter var att det i huvudsak rörde sig om större städer. Bara en ort i Norrland hade föreslagits, nämligen den där läkarutbildning bedrivs, dvs. Umeå.

För nio av de aktuella orterna har också landstingen avstyrkt etablering. Detta är också naturligt i ett läge då det fortfarande finns 400 vakanta läkartjänster i landstingens öppna sjukvård och då det är angelägnare än någonsin att kunna få allmänläkare till de nu och under de kommande åren etablerade vårdcentralerna och läkarstationerna. Därmed får också glesbygderna en riktig lösning av sina viktiga och angelägna sjukvårdsfrågor. I reservation nr 5 föreslår vi att de möjligheter till individuell taxebindning som infördes genom 1977 års beslut omedelbart slopas. Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Det ankommer inte första hand på mig att gå in på de reservationer som moderaterna fogat till betänkandet. Jag skall emellertid göra en kort kommentar till reservation nr 6, som även undertecknats av utskottets vice ordförande Eric Carlsson. Reservationen förvånar mig egentligen inte. Efter misslyckandet med den privatläkarorganisation som man genomdrev 1977 och som jag nyss redogjort för kan jag förstå att man på moderat håll haft ett behov av att nu komma tillbaka med en ny variant av samma misslyckade projekt. Denna gång skall det gälla, som det heter, en individuell taxebindning även för läkare som etablerar sig på orter, där det inte finns underlag för grupp-mottagningar. Man talar om att taxenivån skulle kunna differentieras så att den särskilt gynnar etableringar utanför storstadsområdena. Ordet glesbygd är försiktigtvis inte nämnt i reservationen. Det enda som egentligen förvånat mig i sammanhanget är att Eric Carlsson skrivit under motionen och reservationen. Det måste röra sig om ett olycksfall i arbetet. Jag skall emellertid inte närmare orda om denna reservation. Utskottet har kort och

gott avstyrkt motionen.

Låt mig sedan, herr talman, få uttala min tillfredsställelse över att man i överenskommelsen mellan staten och sjukvårdshuvudmännen förutsatt att landstingen i fortsättningen kostnadsfritt skall tillhandahålla AD-vitaminpreparat genom mödra- och barnvården. Det var minst av allt något klokt beslut som fattades när förmånen av dessa fria läkemedel togs bort fr. o. m. den 1 januari 1978. Den lösning av frågan som nu föreligger har vi från socialdemokratiskt håll i särskilda motioner föreslagit.

I det ganska omfattande utskottsbetänkande som vi nu behandlar skulle det finnas anledning att också beröra en del andra frågor. Tiden medger emellertid inte detta. Jag vill dock nämna att utskottet ställt sig bakom ett motionskrav från Kjell Nilsson och Doris Håvik, som innebär att patienter som remitterats från läkare vid företagshälsovården inte skall behöva erlägga dubbla patientavgifter, vilket i ganska stor utsträckning är fallet i dag. Med hänsyn till att riksförsäkringsverket utrett frågan och att det således nu finns ett underlag genom verkets förslag att rätta till dessa förhållanden anser utskottet att regeringen bör fatta ett beslut i frågan snarast möjligt.

I vårt särskilda yttrande nr 2 har vi redogjort för utskottets tidigare behandling och ställningstagande till frågan om att öka möjligheterna för handikappade att få tillgång till egen bil. Jag skall i detta sammanhang endast konstatera att den borgerliga trepartiregeringen inte brytt sig om riksdagens två gånger gjorda uttalanden om att förslag så snart som möjligt bör läggas fram. Nu kan inte frågan längre förhalas. Nu måste något ske.

Slutligen har vi i det särskilda yttrandet nr 3 funnit anledning att påpeka att den redovisning som förekommer i utskottets betänkande beträffande den tidigare behandlingen av etableringsfrågan för tandläkare var dikterad av den borgerliga utskottsmajoriteten och att vi i en utförlig reservation tog avstånd från detta yttrande från majoritetssidan.

Frågan har sitt särskilda intresse med hänsyn till att utredningen Tandvården i början av 1980-talet nu enhälligt föreslagit att etableringsbegränsningen av privatpraktiserande tandläkare skall förlängas till utgången av 1982 för att säkerställa folktandvårdens fortsatta utbyggnad. Utskottet har också följdriktigt avvisat moderaternas nya propåer att riva upp etableringsbestämmelserna på vissa orter.

Låt mig till sist understryka att den träffade överenskommelsen med sjukvårdshuvudmännen är viktig ur många synpunkter – inte minst då det gäller den fortsatta utbyggnaden av den öppna sjukvården och den ytterst angelägna utbyggnaden av långtidssjukvården. Det är tillfredsställande att riksdagen nu genom ett godkännande av uppgörelsen med Landstingsförbundet i praktiken ställer sig bakom vårt förslag om särskilda insatser för att bygga ut långtidssjukvården.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som är fogade till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

PER-ERIC RINGABY (m):

Herr talman! Till grund för betänkandet nr 22 från socialförsäkringsutskottet ligger propositionen 177, som innehåller nya och uppräknade ersättningsbelopp till landstingen från sjukförsäkringen för åren 1980 och 1981. Beloppen är fastställda efter förhandlingar mellan staten och Landstingsförbundet. Samtidigt behandlas i detta betänkande inte mindre än 29 motioner i närliggande frågor, och det finns åtta reservationer från de moderata utskottsledamöterna.

Reservationen 1 handlar om landstingens mycket stora behov av vårdplatser i långtidssjukvården. Äldresjukvårdsutredningen konstaterade i sin rapport att det behövs ca 3 000 nya långvårdsplatser per år fram till 1982 om behovet skall täckas helt. I ett annat alternativ föreslår utredningen en utbyggnad med 2 300 platser per år, vilket helt överensstämmer med landstingens egna planer för utbyggnadstakten under åren 1977–1982 enligt den s. k. LKELP.

2 300 platser i långtidsvården räknar alltså landstingen själva med att bygga varje år, och även om de inte har kunnat leva upp till den ambitionsnivån finns den med i deras planer. Nu har regeringen lovat extra stöd med 170 milj. kr. åren 1980–1981 om landstingen bygger 2 000 nya långvårdsplatser vart och ett av dessa år. Man kan tillspetsat säga att regeringen lovar 170 milj. kr. för att landstingen skall bygga något mindre än vad de själva har planerat. Vi reserverar oss anser att detta extra stöd motiverar att regeringen i samverkan med Landstingsförbundet med kraft verkar för att dessa nya vårdplatser verkligen också kommer till stånd.

I reservationen 3 föreslår vi moderater att enklare sjukvårdande behandlingar i framtiden skall kunna utföras utan läkarordination av distriktssköterskor och bli ersättningsberättigade från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen. Det skulle vara ett enkelt och mycket praktiskt förfarande. Kommunförbundet, Landstingsförbundet, socialstyrelsen och Spri har också gemensamt framtagit exempel på behandlingsåtgärder som en distriktssköterska skulle kunna göra utan läkarordination men som ändå skulle vara ersättningsgrundande från den allmänna försäkringen. En sådan här reform kostar emellertid mycket pengar, varför vi föreslår att frågan tas upp vid nästa förhandlingsomgång mellan staten och Landstingsförbundet om ersättningsbeloppen för sjukvårdande behandlingar efter nu aktuell avtalsperiod som går ut 1982.

I reservation 6 har vi moderater fått sällskap med centerpartisten Eric Carlsson i Vikmanshyttan – vilket förvånade herr Aspling – i kravet på att försöka få en jämnare fördelning i fråga om privatläkarnas etablering. Detta skulle kunna uppnås inte minst genom att man skapade möjligheter att inrätta läkarstation även inom icke tätbebyggda områden. F. n. kan försäkringskassa medge en med högst 20 % förhöjd arvodesnivå för nyetablerad privatpraktik endast om den är gemensam för minst två läkare och om landstinget lämnat sitt medgivande. Detta missgynnar orter där det inte finns ett underlag för en flerläkarstation, utan endast för en enläkarstation. För en sådan kan man alltså inte få förhöjd taxenivå, trots att detta är en

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

förutsättning för att en enläkarstation skall kunna etablera sig i glesbygden. Detta kanske är orsaken, herr Aspling, till att de flesta läkarstationer har tillkommit i tätorterna.

I reservation 7 föreslår vi att offentliganställda läkare som vill bedriva privatpraktik på sin fritid skall kunna få ansluta sig till försäkringen utan att de först måste vägras övertidsarbete av sin huvudman. Vi anser att alla möjligheter att skapa en ökad sjukvårdsproduktion måste tillvaratas – inte motarbetas, såsom nu ofta sker.

Reservation 8 gäller etableringsreglerna för tandläkare som har privatpraktik. Dessa regler är f. n. så utformade att de effektivt hindrar ett rationellt utnyttjande av våra tandvårdsresurser. Man kan, litet tillspetsat, t. o. m. säga att dessa tandläkare fr. o. m. den 1 mars 1978 är livegna i så måtto att de omfattas av regler som strider mot en enskild tandläkares rätt att på samma villkor som gäller för andra tandläkare fungera som privatpraktiker. Från detta datum gäller nämligen att tandläkare som övertar en privatpraktik får tillhöra försäkringen endast så länge han eller hon har sin huvudsakliga verksamhet på samma ort som praktiken ligger.

Jag har mycket svårt att förstå denna bestämmelse, som jag anser strider mot den elementära mänskliga rättigheten att på lika villkor få utöva sitt yrke var man än bor i landet. Etableringsreglerna kan med fördel tas bort till att börja med på orter med brist på tandläkare.

I reservation 9 tar vi upp ett annat delikat problem för tandläkarna. Det gäller deras möjligheter att som andra egenföretagare efter 60 års ålder ta delpension. En privattandläkare måste nämligen arbeta heltid eller minst 30 timmar i veckan. Annars anses hans praktik inte existera, när han av åldersskäl vill överlåta den på någon annan. Detta innebär att efterträdaren inte kan få etableringsrätt, och praktiken blir värdelös. En tandläkare måste ju som alla andra kunna få arbeta på halvtid, t. ex. 20 timmar i veckan, på äldre dagar och ta delpension, utan att hans praktik vid pensioneringen blir osäljbar därför att hans etableringsrätt upphör på grund av att han inte arbetat 30 timmar i veckan.

I reservation 10 pekar vi på att läkare och tandläkare i praktiken saknar förhandlingsrätt i fråga om sina egna arbetsvillkor. Vi anser också att riksförsäkringsverket, som är tillsynsmyndighet för vårdgivarna, inte samtidigt skall vara motpart vid förhandlingar om vårdtaxorna. Det är ungefär som om arbetsmarknadsverket vore förhandlingspart för beredskapsarbetarna och avgjorde deras ersättning.

Slutligen vill vi i reservationen 11 ha en översyn av ersättningen för vårdkostnaderna vid sjukdom som inträffar vid vistelse i länder som Sverige saknar konvention med. Ersättningsbeloppen är gamla. De har inte ändrats sedan 1962, så det är verkligen på tiden att se över dem.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga moderata reservationer.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ringaby och jag har många gånger stått i denna kammare och debatterat hälso- och sjukvård och tandvård. Jag skall denna kväll inte ta upp någon längre debatt, men herr Ringaby reagerade ju på mitt inlägg vad gäller framför allt min mycket berättigade kritik av det motionsförslag som man nu har lagt fram om en utvidgning av sjukvårdens privatisering.

Jag har påpekat att vi fortfarande har 400 vakanser inom landstingens öppna sjukvård. Konkurrensen är hård när det gäller att få läkare till de tjänster som finns inrättade och till de vårdcentraler som nu växer fram ute i landet. Landstingen är naturligtvis ytterst angelägna om att få dessa tjänster besatta med ordinarie innehavare.

Beslutet 1977 om att inrätta s. k. gruppomtagningar för privatläkare har helt enkelt kapsejsat. Såvitt jag vet har ingen etablering kommit till stånd. Landstingen har helt naturligt visat stor kallsinnighet för det hela. Det var en privat etablerad läkarorganisation som man försökte införa i konkurrens med landstingen. Det som förvånar mig är att man nu kommer tillbaka med en ny variant av detta misslyckade projekt.

Jag skall inte ta upp moderaternas olika reservationer. Det som är karakteristiskt för dem är ju att flertalet handlar om en ökad privatisering av sjukvården och tandvården. Var moderaterna, och herr Ringaby, står då det gäller insatser för att garantera utbyggnaden av den offentliga hälso- och sjukvården och folktandvården behöver man inte tvivla på. Det är uppenbart att man sätter privatiseringen i främsta rummet, även om den måste ske på bekostnad av insatser för att bygga ut den öppna närsjukvård vid vårdcentraler och läkarstationer som skulle garantera en angelägen förbättring av den offentliga hälso- och sjukvården och tandvården. Att ge barn och ungdom en kostnadsfri och regelbunden tandvård är självfallet utomordentligt angeläget.

Jag har, herr talman, velat säga att vi alltid kommer tillbaka till de väl kända principiella ståndpunkterna. Moderaterna har ställt sig bakom privatiseringen, men vi kommer nu och i fortsättningen att slå vakt om den offentliga sjukvården för att över hela vårt land, även i glesbygderna, garantera människorna en god och utvecklad sjukvård.

PER-ERIC RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Det som förvånar mig vid de här debatterna mellan herr Aspling och mig är att herr Aspling alltid talar om en vidgning av privatsektorn. Det är faktiskt så att privatläkarkåren inte vidgas, utan den håller på att krympa – och läkarkåren på privatsidan blir äldre och äldre. Vi måste verkligen vidta åtgärder för att åtminstone behålla den privata sektorn med den storlek den har i dag. Herr Aspling använder fel uttryck när han talar om vidgning – det är det faktiskt inte tal om.

Jag kan också ge herr Aspling ett exempel på hur etableringsreglerna när det gäller tandläkare verkar. Jag har i mitt län en tandläkare som har arbetat tills han blev 83 år gammal. Men det är klart att man inte kan arbeta 30 timmar

i veckan när man är 83 år – utan han hade gått ned till ca 20 timmar i veckan. När han nu pensionerat sig, med all rätt, vid 83 års ålder kommer det en ung tandläkare och vill överta hans praktik, men han får inte göra det därför att praktiken inte existerar – den har inte fungerat 30 timmar i veckan! Samtidigt, från samma ort – det här är i norra Närke – har folktandvårdens tandläkare flyttat. Nu står man utan tandläkare i denna bygd, som hade två förut. Och det kan inte vara rimligt att neka en människa att etablera sig där uppe på den aktuella praktiken av så formella skäl som att den inte har fungerat 30 timmar i veckan.

Sedan, herr talman, förvånar det nog mig också att socialdemokraterna i utskottet har avlämnat reservationen 4 beträffande sjukpenningavdrag vid sjukhusvård, eftersom det finns en överenskommelse i Landstingsförbundet, som samtliga socialdemokrater har ställt sig bakom.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag påpekade i mitt första inlägg att moderaternas reservation beträffande etableringsfrågorna på tandvårdssidan har ett alldeles speciellt intresse. För inte så länge sedan har en offentlig utredning lämnat ett förslag – Tandvården i början av 80-talet. Där har funnits representanter för de politiska partierna, och om jag inte minns fel har herr Ringaby haft en kollega från moderaterna i utredningen. Den har alltså enhälligt föreslagit att etableringsbegränsningen när det gäller privatpraktiserande tandläkare skall förlängas till utgången av 1982 för att man därigenom skall säkerställa folktandvårdens fortsatta utbyggnad.

Det här är ett exempel på att man – när man sakligt måste ta ställning till de här väldigt viktiga frågorna – har kommit fram till att etableringsreglerna helt enkelt är nödvändiga för den utomordentligt viktiga folktandvården. Det tycker jag herr Ringaby skall observera, och det är förvånande, mot bakgrund av denna enhälliga utredning, att moderaterna nu väcker motioner om att man åter skall starta en rasering av etableringsreglerna, som självfallet skulle komma att gå ut över landstingen, över barn- och ungdomstandvården och också över vuxentandvården. Den spelar en mycket viktig roll – inte minst i Norrland.

Det här bara bekräftar, herr talman, vad jag sade förut, nämligen att moderaterna har intagit sin position. Det är privatiseringssträvandena man ställer sig bakom, och det gör man även om det måste ske på bekostnad av den offentliga hälso- och sjukvården och tandvården. Jag är inte längre förvånad. Men, herr talman, det finns anledning att återigen konstatera att så är det verkliga faktiska förhållandet.

PER-ERIC RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Aspling har alldeles rätt när han säger att jag har ett speciellt intresse av att driva frågan om att lätta på etableringsreglerna. Det intresset är grundat på en önskan om att ge alla människor möjlighet till tandvård enligt sjukförsäkringens ersättningsregler, var de än bor i landet.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:22 behandlas ett antal vpk-motioner, som jag vill kommentera. Jag börjar med motion nr 199, som gäller att kostnaderna för glasögon skall inordnas i det allmänna sjukförsäkringssystemet.

Detta kan tyckas vara en liten fråga i jämförelse med vad riksdagen nu på sluttampen har kvar att behandla – men för de enskilda drabbade har frågan en annan betydelse.

Vi har i motionen pekat på att en synskada är ett allvarligt handikapp, som ur ersättningssynpunkt borde jämställas med andra handikapp där hjälpmedel är nödvändiga. Kostnaden därför skall inte drabba den enskilde utan bäras av samhället som helhet.

Vissa tafatta insatser har gjorts. I januari 1976 trädde en överenskommelse i kraft mellan Landstingsförbundet och socialdepartementet, vilken bl. a. gällde glasögonersättning. Staten skulle betala 2 kr. per invånare och år till de landsting som ställde upp med glasögonstöd. Landstingsförbundet utfärdade en ersättningsrekommendation, som gällde barn under 19 år, med en högsta ersättningskostnad om 15 kr., helt avgiftsfria standardglas och bidrag till glasögonbågar om högst 50 kr.

Eftersom rekommendationen inte var tvingande har landstingen tillämpat olika ersättningssystem. Generositeten är som bekant varierande mellan landstingen. Det framgår vid en jämförelse av de ersättningar som utgått under de två senaste åren. Flera landsting har inte ens följt kostnadsutvecklingen utan står kvar på den ursprungliga rekommendationen, som är helt otillräcklig i dagens kostnadsläge. För hela förra året uppgick den utbetalda ersättningen i hela landet till ca 40 milj. kr. I sjukvårdssammanhang kan det betecknas som felräkningspengar.

Behovet av glasögon går ofta i arv. En familj där föräldrarna bär glasögon har ofta barn som också är beroende av glasögon. Det kan bli en betydande utgift som de drabbas av. Glasögon behöver bytas, ibland ofta, särskilt när det gäller barn som växer och som av naturliga skäl oftare slår sönder sina glasögon.

Från jämlikhetssynpunkt är ett beslut i den riktning vi förordat i vår motion viktigt. Kostnadssynpunkter får inte vara ett hinder eller fördröja ett nödvändigt inköp av glasögon. Beroendet av ett godtyckligt bidragssystem är nu moget för avlösning. Jag yrkar bifall till motionen 199.

Nästa motion rör ersättningsreglerna inom det allmänna sjukförsäkringssystemet. Människorna i vårt land är för mycket sjuka – det är ett påstående som återkommer allt oftare. Argumenteringen fortsätter med att sjukvårdskostnaderna är för höga. Det är den direkta ekonomiska utgiften för vården som sjukvårdshuvudmännen då räknar med, en utgift som man menar måste hållas nere genom rationaliseringar av verksamheten inom vårdsektorn och genom ökade avgifter från den enskilde patienten.

Men om man verkligen är intresserad av att sänka sjukvårdskostnaderna, borde man i första hand då titta på orsakssammanhanget bakom det ökade vårdbehovet. En viktig orsak till det ökade vårdbehovet är den snabba

förslitningen av arbetande som sker i vårt samhälle. Utslagningen har blivit ett samhällsproblem av enorm storlek. Inom många yrken blir det alltmer ovanligt att man kan fortsätta att arbeta fram till pensionsåldern.

Den ökade arbetsintensiteten och omvandlingen till löpandebandsprincipen med monotona, ensidiga arbetsuppgifter ger stressjukdomar och ökad förslitning. Strukturrationaliseringen tvingar människor att byta jobb, vilket blir allt svårare att klara med stigande ålder. Siffror visar att ca en tredjedel av dem som friställs vid en normal industrinedläggning aldrig återkommer till den reguljära arbetsmarknaden. En stor del av dem som inte kommer tillbaka i arbetslivet hamnar som långtidssjukskrivna i vårdkarusellen.

Genom att sjukvården fungerar som en uppsamlingsplats för växande samhällsproblem som *den* är oförmögen att påverka hamnar man på efterkälken när det gäller att tillgodose de ökade vårdbehoven. Men sjukvården bidrar också till att konservera och dölja utslagningen genom sin socialt passiva funktion i samhället.

En annan orsak till ökat vårdbehov, som är mera uppenbar, är att andelen äldre i befolkningen blir större. Men inte heller här kan man mekaniskt acceptera ett ökat vårdbehov. Även för de åldrande är det omkringliggande problem – exempelvis dålig bostad, isolering, otillfredsställelse med att känna sig onyttig i samhällslivet – som påverkar vårdbehovet.

Om man ser till de samlade resurserna, så är sjukvårdens andel inte särskilt anmärkningsvärd. Vi satsar exempelvis en ungefär lika stor andel på ett tvivelaktigt försvar. Folkflertalet torde också vare berett att satsa en betydande del av de offentliga utgifterna på en förbättrad sjuk- och hälsovård, om man vet att pengarna används på ett vettigt sätt.

Dagens sjukvård präglas av att alltför stor del av sjukvårdskostnaderna satsas på stora institutioner, inriktade på högspecialiserad teknisk-medicinsk utrustning. Här finns resurserna såväl tekniskt som personellt. Hit söker sig läkarna – det ger dem högre status. Och det tycks ha varit lättare att argumentera för styrningen av ekonomiska resurser till högspecialiserad vård, för även sjukvården utsätts för de fria marknadskrafternas spel. Detta har i sin tur gått ut över allmänsjukvården och den öppna vården, och värst drabbad är åldringssjukvården, helt naturligt eftersom den anses minst lönsam. Jag skall inte, herr talman, gå in närmare på kvaliteten på åldringsvården, då den frågan behandlades så sent som den 22 mars.

Det grundläggande problemet är inte de stigande sjukvårdskostnaderna – det är i själva vårdorganisationen som bristerna finns. Naturligtvis är det angeläget att hålla kostnaderna nere, genom förändrade insatser och inte minst av hälsoskäl.

Vi har i vår motion sagt att en betydande del av de medel som nu ställs till sjukvårdshuvudmännens förfogande borde användas för kvalitativa förbättringar av existerande långtidssjukvård – för att åstadkomma en bättre och mera meningsfull vård och för att påtagligt förbättra personalsituationen. Vi har också sagt att de tillkommande platserna i största utsträckning skall inrättas i små enheter, i direkt anslutning till den normala bostadsmiljön.

Det behövs ett nytänkande när det gäller sjukvård över huvud taget.

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Avgiftsfinansiering innebär inte att sjukvården blir billigare; den sammanlagda kostnaden blir i stället högre, eftersom administrationen med indrivning och bokföring tar en stor del av avgifterna. När 7-kronan på sin tid genomfördes gjorde man beräkningar som tydde på att det kostade mer än 7 kr. att driva in varje 7-krona. En liknande undersökning har ju nu gjorts av Stockholms läns landsting när det gäller 70-kortet, och den gav samma resultat. Det kostar alltså mer än det smakar med avgifter. Och ett borttagande av patientavgiften, som vpk föreslagit, skulle innebära en ganska måttlig merutgift inom sjukförsäkringen.

För vänsterpartiet kommunisterna är det i första hand en principiell fråga att all sjukvård och sjukvårdande behandling bör vara avgiftsfri. Kostnaden för all social service, där sjukvård ingår som en viktig del, måste vara allas vår gemensamma angelägenhet och bäras solidariskt. Det kan inte vara rättvist eller rimligt att den som drabbas av ohälsa dessutom skall drabbas ekonomiskt.

Vi accepterar inte heller att "behovet av sjukvård" styrs genom höjda avgifter, vilka drabbar låginkomsttagare och utslagna grupper med sociala problem som redan i dag har svårt att få en adekvat vård. Höjda besöks- och vårdavgifter skulle ytterligare förvärra deras problem – detta inte minst med anledning av att det när det gäller vård och behandling som på grund av sjukdom och efter ordination av läkare lämnas av annan vårdpersonal än läkare, t. ex. sjukgymnast, psykolog eller distriktssköterska – ofta rör sig om långvarig behandling med många besök.

Den avgift som vi accepterar som rimlig är avgift för sjukhusvård när sjukpenning utgår, men vi anser också att det nu kunde vara dags att höja de 8 kr. som man garanteras ha kvar av sjukpenningen till 20 kr. per dag.

För att inte sjukvårdshuvudmännen skall drabbas, om patientavgifterna slopas, föreslår vänsterpartiet kommunisterna att sjukvårdsförsäkringens läkarvårdsersättning höjs i motsvarande grad.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionerna 1250 och 2491.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Elva reservationer och tre särskilda yttranden till det här betänkandet, som kanske inte är så oerhört omfattande, förefaller mycket, men då kan man lägga märke till att flera reservationer bygger på motioner från den allmänna motionstiden. Per-Eric Ringaby nämnde här tidigare att utskottet har behandlat 29 motioner i samband med propositionen. 26 av dem är väckta under den allmänna motionstiden. Man kan väl säga att en del av de motionerna har en ganska lös anknytning till den överenskommelse som har träffats med sjukvårdshuvudmännen och som vi har behandlat i utskottet. Jag kan också säga att många av motionerna kan betecknas som gamla bekanta, som tidigare har avslagits av riksdagen, en del av dem mer än en gång.

Herr talman! Jag ber att redan nu få yrka bifall till utskottets skrivning och avslag på samtliga reservationer.

Jag kommer att beröra en del av reservationerna, men inte alla.

I den första reservationen tar moderaterna upp det nya bidraget till sjukvårdshuvudmännen för att säkerställa utbyggnaden av långtidssjukvården. Per-Eric Ringaby sade här att man betraktar det bidraget så, att man ger 170 milj. kr. per år till landstingen för att de skall bygga ut vården i en lägre takt än vad som tidigare planerats. Enligt de tidigare planerna – som Per-Eric Ringaby också sade – har man nämnt en utbyggnadstakt på minst 2 300 platser per år. Men såsom sägs i både propositionen och betänkandet och som också har nämnts här tidigare i dag, har man under de senaste åren stannat vid ungefär 1 400 platser om året. Enligt avtalet är man överens om att sätta i gång i genomsnitt minst 2 000 nya vårdplatser per år. Formuleringen minst 2 000 vårdplatser kan alltså som resultat ge betydligt fler platser, och det är alltså tänkbart att önskemålet i den moderata motionen 2490 kan bli tillgodosett. I varje fall är vi överens om att det nya bidraget kommer att bli en god hjälp för sjukvårdshuvudmännen att fullfölja utbyggnadsplanerna så långt som möjligt. Vi är medvetna om att det är den ekonomiska situationen som har varit hindrande för utbyggnaden.

I reservation nr 3 fullföljer moderaterna en motion beträffande möjligheten till ersättning från sjukförsäkringen för behandling som har ordinerats av distriktssköterska. Jag vill här bara hänvisa till att utskottets yttrande är positivt på den här punkten men att utskottet inte har ansett att man nu skulle kunna vidta någon förändring i den överenskommelse som förelåg vid tiden för utskottets behandling av frågan.

Etableringsreglerna för tandläkarna har diskuterats åtskilliga gånger här i riksdagen och har redan vållat en stunds diskussion i dag. Hitills har utskottet inte funnit anledning att tillstyrka förslagen om en avveckling av reglerna. Sven Aspling nämnde nyss den pågående tandvårdsutredningen, som har lämnat ett delbetänkande i år. Där föreslår man att etableringsbegränsningen skall förlängas t. o. m. 1982 för att utbyggnaden av folktandvården skall kunna fullföljas. Utskottet har inte haft anledning ta ställning till det utredningsförslaget, men utskottet vill inte nu medverka till att etableringsreglerna för tandläkarna avvecklas.

När det gäller den speciella frågan om möjligheterna för privatpraktiserande tandläkare att utnyttja delpensionsreformen säger utskottsmajoriteten i skrivningen att riks försäkringsverket har möjlighet att bevilja undantagande från de regler som gäller beträffande ersättningsetableringen. Vi förutsätter i utskottet att riks försäkringsverket kommer att uppmärksamma det här problemet när reglerna om delpension för egenföretagare börjar tillämpas.

Moderaterna vill också ha en översyn av formerna för fastställande av vårdtaxorna och är tveksamma till riks försäkringsverkets medverkan. Utskottet har tidigare sagt, och vi vidhåller den uppfattningen, att riks försäkringsverket besitter den kunskap som erfordras beträffande den allmänna försäkringen. Vi menar att det därför är riktigt att verket förbereder beslutet om taxorna.

En annan fråga som vi har haft uppe åtskilliga gånger och som Per-Eric Ringaby tog upp i sitt anförande är ersättning vid sjukvård utomlands. Det

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

pågår ett arbete med att träffa konventioner på detta område, och vi har i utskottet i år liksom tidigare år hänvisat härtill. I arbetet med konventionerna försöker man få fram bra lösningar på sjukvårdsfrågorna såväl vid tillfällig vistelse utomlands som vid bosättning utomlands.

Beträffande den individuella taxebindningen för läkare föreligger förslag i motionen av Ingegerd Troedsson och Eric Carlsson och även i en socialdemokratisk motion. Men dessa båda motioner går i helt olika riktningar. När man nu tar upp detta som en oerhört stor fråga tycker jag det är viktigt att påminna om att det beslut som har fattats om den individuella taxebindningen bara gäller för åren 1978 och 1979 och att beslutet naturligtvis sedan måste omprövas. Enligt uppgifter som föreligger har det hittills inte förekommit någon etablering efter den här individuella taxebindningen. Utskottet finner nu inte anledning att ändra de regler som finns och som alltså är av så kortvarig natur. Vi vill därför inte gå med på den utvidgning som föreslås i den moderata och centerpartistiska motionen, att de här individuella taxorna skulle kunna gälla även vid enmansetableringar. Vi vill inte heller gå med på det socialdemokratiska förslaget att man nu skall slopa möjligheten till individuell taxebindning.

Sven Aspling redogjorde ingående för innehållet i den socialdemokratiska motionen 2489. Den innehåller en hel del kommentarer, dels till överenskommelsen med sjukvårdshuvudmännen, dels till propositionen. En del kommentarer är positiva och en del kanske litet mer kritiska, vilket också kom fram i Sven Asplings anförande. Motionen utmynnar i förslag om tillkännagivande om en uppföljning av överenskommelsen med sjukvårdshuvudmännen, dvs. överenskommelsen om långtidssjukvården. Det yrkandet återkommer i reservationen 2. I övrigt har man följt upp motionen i ett särskilt yttrande.

Utskottsmajoriteten menar att ett sådant uttalande om uppföljning inte är nödvändigt. Vi pekar på den äldreberedning som regeringen har tillsatt och på ett uttalande som socialutskottet har gjort i detta sammanhang. Utskottet har där sagt att vi kan förvänta en intensifierad uppföljning av äldrevården i och med att denna äldreberedning har tillsatts. Dessutom kommer socialutskottet längre fram att behandla frågor som rör kvaliteten på långtidssjukvården.

Jag vill gärna säga att jag delar Sven Asplings uppfattning att den ekonomiska situationen inte skall vara avgörande för om man kan få den sjukvård eller läkarvård som man behöver. Men de avgiftshöjningar som man nu har kommit överens med sjukvårdshuvudmännen om är förhållandevis rimliga. Och jag vill gärna påminna om att det även under den socialdemokratiska regeringstiden skedde kontinuerliga höjningar av denna avgift, som från början var den s. k. 7-kronan och som naturligtvis var viktig när den infördes.

I reservationen 4 fullföljer socialdemokraterna motionsyrkandet om en utredning när det gäller avdraget på sjukpenningen vid sjukhusvistelse. Jag vill kommentera detta med att vi är medvetna om att regeringen beaktar denna fråga. Det framgår också av det förslag som har lagts fram i

propositionen. Utskottsmajoriteten har därför inte funnit anledning att nu föreslå tillsättande av en särskild utredning.

Karin Nordlander talade om några motioner från vänsterpartiet kommunisterna. Hon började med motionen beträffande glasögon. Det finns nu vissa grupper som kan få bidrag till sina glasögon. Det gäller barn, ungdomar, svårt synskadade och starropererade. Den s. k. hjälpmedelsgruppen har sett över denna fråga och har funnit att det i varje fall inte nu kan anges andra grupper som via sjukförsäkringen skulle få generellt stöd till glasögon. Utskottet yrkar därför avslag på motionen 199.

Vänsterpartiet kommunisterna tar i en motion beträffande långtidssjukvården upp frågan om förbättringar av kvaliteten på vården. Man tar i ytterligare en annan motion upp frågan om patientavgiften i den öppna vården. Man vill avskaffa den och man vill också minska avdraget från sjukpenningen för sjukhusvård. I de frågorna vill jag hänvisa till vad jag har sagt här tidigare i anslutning till de socialdemokratiska motionerna i samma frågor. Utskottet har yrkat avslag även på dessa vpk-motioner.

Till sist skulle jag vilja säga ett par ord beträffande motionen 1661 från vänsterpartiet kommunisterna. Det är en motion som vi alla känner väl igen. Den rör menstruationsskydd och innehåller förslag om att sådana skydd som försäljs på apotek skall kunna ingå i den grupp av varor som rabatteras genom sjukförsäkringen. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och yrkar avslag på motionen. Jag skulle vilja tillägga att om vänsterpartiet kommunisternas förslag i detta avseende genomfördes skulle vi sannolikt få förslag på en mängd olika varor som man skulle anse vara lika väl motiverade att komma i fråga för sådan ersättning.

KARIN NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt, Britta Bergström, hur man kan skilja på människor med synskador och att man klassar dem så att det bara är vissa grupper som skall kunna få fria glasögon. Synskadorna är naturligtvis inte likadana, men behovet av glasögon måste vara lika stort för alla.

Jag vill redogöra för hur man har handlagt den här frågan inom Stockholms läns landsting. Där uppgår statsbidraget för glasögon till 3 milj. kr. Landstinget gjorde en beräkning av hur många patienter som behövde glasögon, och så delade man helt enkelt statsbidraget i motsvarande antal delar. Det blev då 105 kr. per patient. Det visade sig emellertid att landstinget hade räknat alldeles för högt i fråga om behovet, så det blev pengar över. Man tjänade på statsbidraget så att säga. Då var landstinget så generöst att man gjorde en ny fördelning av pengarna på ett mindre antal patienter. Resultatet blev att bidraget kunde höjas till 145 kr. Då var man säker på att statsbidraget räckte och att det också täckte administrationskostnaderna. Att det fanns en rekommendation om fria glas glömde man bort. Alla fick lika mycket eller lika litet. Att priset på just specialslipade glas kan vara väldigt olika tog man ingen hänsyn till. Bidragsrätten har också begränsats så att små barn får ersättning högst en gång om året och större barn och ungdomar högst en gång vartannat år. Landstinget fördelar alltså de statsbidrag som utgår utan att

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

självt skjuta till någonting, och det var väl inte meningen med den här rekommendationen.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att Britta Bergström nu själv konstaterar att den privatiseringsaktion som man genomdrev i riksdagen 1977 och som även folkpartiet ställde sig bakom resulterat i att inte en enda privatläkarmottagning etablerats. Varför? Jo, därför att landstingen kort och gott har avvisat det. Landstingen kämpar för att få sina vakanser inom vårdcentralerna besatta med ordinarie läkare. Vi socialdemokrater protesterade mot aktionen när den genomfördes. Därför är det för oss helt följdriktigt, när nu misslyckandet är ett faktum, att etableringsrätten avskaffas. Vi behöver inte vänta med att avskaffa något som enligt vår uppfattning redan från början i alla avseenden var felaktigt.

Får jag sedan, herr talman, bara säga beträffande sjukpenningavdragen att den frågan inte alls är så enkel som Britta Bergström vill göra gällande. Vi har i vår motion pekat på att låginkomsttagarna kommer i en mycket besvärlig situation. Vi har pekat på att med en månadslön på t. ex. 3 000 kr. är sjukpenningen brutto 90 kr. om dagen. Vid sjukhusvistelse dras först skatt på sjukpenningens bruttobelopp och därefter görs sjukpenningavdraget. Det belopp som blir kvar är ungefär 30 kr., dvs. en tillgänglig månadslön på ca 900 kr. Problemet kvarstår, även om sjukpenningavdraget inte nu höjts. Även om jag hade haft ansvaret för det här – det vill jag gärna säga – skulle jag anse frågan mogen för en översyn. Man skall då se över garantireglerna och om förfarandet vid skatteavdraget på sjukpenningen behöver ändras. Det är en rad frågor som anmäler sig här. Det är därför vi har upprepat kravet på en översyn.

Låt mig allra sist bara säga till Britta Bergström att vi i vår reservation och i ett särskilt yttrande har tagit upp den utomordentligt viktiga frågan om långtidssjukvårdens utbyggnad. Vi har konstaterat att den uppgörelse som nu föreligger i huvudsak följer det förslag vi år efter år har framfört. Jag har med tillfredsställelse noterat att vi nu fått igenom principen att särskilda statliga insatser behövs för utbyggnaden. Men vi måste följa upp detta. Jag hänvisar här Britta Bergström till våra motioner, där vi konkret anger vad som nu är angeläget att följa upp i samverkan med landstingen.

BRITTA BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Karin Nordlander började med att fråga mig hur man kan skilja den ena synskadade från den andra och tog sedan ett exempel som jag tycker klart visade hur viktigt det är att man gör sådan åtskillnad. Det finns personer som har sådana synskador att de ofta måste undersöka sina ögon och byta glasögon. För dem kan det här stödet vara viktigt. Det är inte viktigt på samma sätt för *alla* som har behov av glasögon.

Att landstingen sedan behandlar det här på olika sätt kan vara att beklaga, men vi får hoppas att där sker en förbättring, så att fler av dem som verkligen är i behov av den här hjälpen kan komma i åtnjutande av den.

Sven Aspling tog igen upp frågan om sjukpenningavdraget och vad det kan betyda för låginkomsttagare. Jag har också sett det här räkneexemplet; det finns i två socialdemokratiska motioner. Men jag är inte helt övertygad om att det är alldeles adekvat. Det blir en viss skillnad om man beräknar sjukpenningavdraget före eller efter skatteavdraget. Jag har för mig att man i det här exemplet kommer speciellt lågt genom att man väljer ett oriktigt sätt att räkna på. Det här är en fråga som tas upp i de kommande överläggningarna med sjukvårdshuvudmännen. Det finns väl därför knappast någon anledning att tillsätta en speciell utredning i den här frågan.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi får väl, här som i många andra frågor, återkomma. Den här översynen mognar fram till en nödvändig åtgärd.

Jag skall inte ta upp hela den här frågan. Jag vill bara säga till Britta Bergström att skatteavdraget självfallet görs på bruttobeloppet.

Konsekvenserna för låginkomsttagarna blir de som vi har pekat på. Det är anledningen till att vi anser att denna fråga behöver bli föremål för en översyn. Även om garantiregeln finns, visar det sig i praktiken att den inte är någon bra lösning. Därför har vi tagit upp denna sak. Jag är övertygad om att vi förr eller senare är framme vid en reform på denna punkt.

Jag skulle gärna, herr talman, vilja utnyttja minuterna ytterligare genom att peka på den reservation vari vi understrukit nödvändigheten av att uppgörelsen med Landstingsförbundet följs upp i sina olika viktiga delar. Det gäller personaltäteten, utbildningsfrågorna och över huvud taget planläggningen i fortsättningen. Ett understrykande här är på sin plats. Därför har vi markerat detta särskilt i våra motioner och i vår reservation.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall tala om vpk:s motion 1661, som behandlar mensskydd. 2 miljoner kvinnor i Sverige har mens varje månad och handlar mensskydd för 150 milj. kr. varje år. Köper kvinnan mensskydd på apoteket kostar de 200 kr. om året. Köper hon dem på varuhus eller i vanliga affärer kostar de 400 kr., och om hon köper dem i pressövrån kostar de 500 kr.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att mensskydd skall betraktas såsom medicinska nödvändighetsartiklar och som sådana självfallet undandras den kommersiella profitjakten. Men tvärtom har produktionen av mensskydd blivit en lönande storindustri. Prishöjningar har – det vet kvinnorna här i kammaren – skett kontinuerligt. I slutet av 1978 – det är de senaste prisuppgifter jag har – höjde både Mölnlycke och MoDo sina priser med 4 %. Redan dessförinnan var priserna alldeles för höga.

Det finns, herr talman, väldigt många olika varianter av mensskydd. Det saluförs ett dussin olika märken i ett 20-tal olika produktvarianter. Det kommer ständigt nya varianter av mensskydd. Antingen har det "rundad topp" eller också talas det om "tampongen som är gjord på ett helt nytt sätt" eller om tampongen "med tre viktiga fördelar".

Det kostar mycket att utveckla alla dessa nya varianter av mensskydd, och

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

till utvecklingskostnaderna kommer reklamkostnaderna, som är väldigt stora. Man räknar med att annonskostnaderna för mensskydd ligger på 5 milj. kr. Annonskostnaderna brukar uppgå till hälften av de totala reklamkostnaderna. 10 milj. kr. kostar alltså bara den s. k. marknadsföringen av mensskydd.

Kvinnorna är mer betjänta av några men billiga och bra mensskydd i stället för det otal mensskydd som finns i dag med olika påhittade finesser. Att göra reklam för varor som är nödvändiga varje månad tycker vi är onödigt.

Det går både att utveckla och att sälja billiga mensskydd. Det visar Apoteksbolagets försäljning av mensskydd. Men tyvärr är Apoteksbolagets andel av försäljningsvolymen på marknaden bara 12 %.

Principiella, medicinska, hygieniska, sociala och ekonomiska aspekter på mensskydd motiverar ett aktivt ingripande från riksdagen i denna fråga. Mensskydd borde enligt vpk:s mening såsom medicinska nödvändighetsvaror ingå bland de varor som rabatteras genom sjukförsäkringen.

Utskottets motivering för avslag är minst sagt en undanflykt, tycker jag.

Jag yrkar med det här bifall till motionen 1661.

De kostnadsfria AD-vitaminerna till barn drogs in fr. o. m. januari 1978. I motionen 200 kräver vpk att dessa vitaminer åter ges kostnadsfritt. Jag är glad att konstatera att de kostnadsfria AD-vitaminerna, som togs bort av dåvarande sjukvårdsministern Troedsson, åter kommer att ges – om jag läser rätt i utskottsbetänkandet på s. 20, där det står:

”Enligt den förevarande överenskommelsen mellan staten och sjukvårdshuvudmännen har förutsatts att de senare kostnadsfritt skall tillhandahålla AD-vitaminpreparat genom mödra- och barnavården.”

Sedan konstaterar utskottet att med detta har bl. a. vpk-motionen nr 200 tillgodosetts. Jag hoppas att det är på det viset och att vitaminerna i fortsättningen kommer att ges kostnadsfritt, för de är väldigt betydelsefulla ur många aspekter.

Detta gör att jag inte här behöver yrka bifall till motionen 200, men jag gör det alltså till motionen 1661.

ERIC CARLSSON (c):

Herr talman! I det här utskottsbetänkandet behandlas ett antal motioner samt den uppgörelse som har träffats mellan Landstingsförbundet och statsmakterna i fråga om sjukförsäkringsersättningen under åren 1980 och 1981.

Låt mig påminna om att denna överenskommelse är enhälligt godtagen i Landstingsförbundets styrelse. Det bör observeras av såväl Sven Aspling som Per-Eric Ringaby att socialdemokrater och moderater i styrelsen har godtagit uppgörelsen.

Det har i den här debatten från flera håll förekommit klander mot landstingens sjukvårdsverksamhet. Låt mig säga att landstingspolitikerna och landstingens sjukvårdspersonal känner sitt ansvar, och jag tror att det är ganska överflödigt med klander och pekpinna av det slag som har serverats

här. Jag tycker att det är ett sätt att försöka misskreditera landstingens sjukvårdande verksamhet som medför att många ställer sig tveksamma till vården. Många ställer sig också tveksamma till arbete inom sjukvården.

Jag är klar över, med många års landstingserfarenhet, att landstingspolitikerna följer upp sin sjukvårdsverksamhet för att på allt sätt göra det bättre för patienterna. Det om det.

Vi är ense om huvuddragen i den sjukvårdspolitik som förs här i landet. Landstingen har huvudansvaret för sjukvården och försöker på allt sätt främja god kvalitet i vården. Därom råder heller inget tvivel. Men trots det är det klart – och här kommer jag in på det resonemang som Sven Aspling förde angående mitt ställningstagande till reservation 6 – att det finns människor som har svårt att finna sig till rätta i den stora sjukvårdsapparaten och som söker att i den privata sjukvården få ett gott alternativ.

Den som har läst Jersilds bok Babels hus vet att det ändå finns vissa problem i de stora sjukhusen, och det gör att många vill söka sig till privatläkare. Det är ganska intressant att se – SIFO har gjort undersökningar om detta – att 56 % av befolkningen säger sig vilja välja läkare.

Ett av herr Asplings älsklingsord är privatisering. Jag vill då påminna om att år 1974 hade vi 823 privatpraktiker i landet. 1977 hade antalet gått ned till 715, och i dag är det ungefär 700. När man sedan av debatten får intrycket att det har ökat högst väsentligt vill jag påminna om att för 15 år sedan var 15 % av alla läkare privatpraktiserande. I dag är det 6 %. Den siffran sjunker med hänsyn till att privatläkarna åldras. Många lämnar sina tjänster utan att det kommer någon i stället. Det är från den utgångspunkten landstinget och Läkarförbundet med flera parter kommit fram till att man vill få en återrekrytering av 30 tjänster per år under två år.

Det har sagts att detta inte har kunnat följas upp. Det är av den anledningen Ingegerd Troedsson och jag har väckt motionen 1247. Vi menar att man måste söka finna möjligheter till en individuell taxebindning så att också en läkare skall kunna få möjlighet att etablera sig. Det är inget olycksfall i arbetet att jag har gett min anslutning till den motionen. Jag har i mina egna bygder sett att när de privatläkare vi haft har slutat har det inte kommit nya, detta till förfång för de patienter som finns och för den vårdsökande allmänheten.

Om Sven Aspling och andra ger sig ut i bygderna skall de finna den tendensen på många håll. Jag kan peka på Hedemora, Ingegerd Troedsson pekade på Enköping när vi förde en diskussion om dessa frågor.

Vi vet att folk vill välja läkare. Vi har haft en privat sektor tidigare, och det bör finnas privata läkare kvar. Då måste vi skapa förutsättningar genom en fri taxebildning, som också skall kunna gälla för år som kommer, så att man får trygghet i arbetet.

Det vi till syvende og sidst är ute efter är att trygga patienternas möjlighet till god läkarvård och fritt läkarval för de människor som vill ha det. Märkvärdigare är det inte, Sven Aspling.

Får jag med dessa ord yrka bifall till reservationen 6 och i övrigt bifall till utskottets förslag.

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är något förvånande att Eric Carlsson, som har ett gammalt hedervärt engagemang på landstingssidan, står här och pläderar för en utökad privat läkarvård i det projekt som nu igen har lanserats.

Nu är det faktiska läget att landstingen mycket ambitiöst byggt ut den öppna sjukvården för att bl. a. föra sjukvården närmare människorna, inte minst i glesbygderna. Trots den kraftigt ökade läkarutbildningen – med ca 1 000 nya läkare per år – råder alltså läkarbrist i landet. Det är särskilt den öppna sjukvården, den viktiga långtidssjukvården och även psykiatrin som har svårigheter – tre områden som den socialdemokratiska regeringen särskilt prioriterade.

I detta läge hittade den borgerliga trepartiregeringen på att – trots våra protester – införa en med den allmänna sjukvården konkurrerande privat läkarorganisation. Undra på att landstingen ställt sig kallsinniga.

Jag skall citera några rader av vad ett par Norrlandsläkare skrev i Läkartidningen för en tid sedan:

”Argumentet om ökad valfrihet skorrar falskt – den ökade valfriheten i tätorterna sker på bekostnad av bl. a. den i Norrbotten. Vad är det för valfrihet att välja mellan tre distriktsläkare som inte finns?

Vi behöver inga nyetableringar av praktiker på specialtaxor. Vi behöver läkare till vårdcentraler som inte kan öppnas på grund av läkarbrist.”

Eric Carlsson nämnde sin hembygd. Jag kan väl inte detaljerna där när det gäller den öppna vården. Men i Kopparbergs län, om jag inte tar fel, finns det 71 ordinarie tjänster, 41 är tillsatta. Resten upprätthålls med exempelvis AT-läkare. Vid vårdcentralen i Hedemora har man fyra tjänster, två är besatta med ordinarie läkare. Långshyttan har två ordinarie tjänster, varav en är besatt med ordinarie innehavare. I Avesta har man en vårdcentral med sex tjänster, men endast en av dem är besatt med ordinarie läkare.

I ett sådant läge är det ju något förvånande att Eric Carlsson förenar sig med moderaterna i en aktion för att öka privatiseringen.

ERIC CARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag redovisade nyss siffrorna för förändringen i fråga om privatläkare. Sven Aspling säger att vi får 1 000 nya läkare per år. Vi har sagt att av dessa 1 000 nya läkare bör 30 kunna få ägna sig åt privatvård. Det är alltså inte fråga om någon ökad privatisering – låt oss slå fast det.

Sedan säger Sven Aspling att de här privatläkarna blir en konkurrent till landstingets sjukvård. Om vi skulle få en privatläkare i Hedemora, blev det till gagn för de patienter som i dag får vänta i veckor och månader för att få komma till en läkare. De 700 privatläkare som vi i dag har i detta land gör en viktig insats i den öppna sjukvården. Hur skulle det se ut på sjukvårdsområdet, om privatläkarna inte klarade sin del? Den frågan har man anledning att ställa sig.

Jag tycker att vi skall hålla oss till rimliga proportioner i den här diskussionen och inte sväva ut på det sätt som Sven Aspling gör.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Det här blir allt intressantare. Här kan man konstatera att Eric Carlsson uppenbart föredrar en privatläkare i Hedemora framför att någon av de vakanta tjänsterna vid vårdcentralen i Hedemora blir besatt. Det är nästan uppseendeväckande att Eric Carlsson denna kväll gör det uttalandet. Jag skulle tro att det kommer att observeras i hans egen hembygd.

Det är närmast uppseendeväckande att Eric Carlsson trots de mycket omfattande vakanserna i Dalarna prioriterar privatsektorn. När han skall motivera det ståndpunktstagandet för han in ett annat resonemang och talar om den totala vårdvolymen när det gäller privatläkeriet. Jag skall inte ta upp den frågan, eftersom detta är en annan sak.

Eric Carlsson har skrivit på denna motion. Jag använde kanske ett alltför mildt uttryck när jag sade att det var ett olycksfall i arbetet. Det senaste inlägget tyder på att Eric Carlsson gjort det övertänt och medvetet, och då är det minst sagt överraskande.

ERIC CARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Man brukar säga att det är fråga om både ideologi och kunskaper. Jag tycker att vi här skall hålla oss till kunskaperna om de verkliga förhållandena. Nog borde väl Sven Aspling kunna förstå, att det skulle vara till gagn för patienterna i Hedemora om vi kunde få dit en av de 30 privatläkarna som den här frågan gäller. Det skulle inte förstöra någon del av landstingssjukvården. Det blir inte heller någon konkurrens, utan det skulle i stället bli en komplettering till nuvarande knappa läkartillgång.

Vad vi här bör diskutera är frågan hur vi skall kunna ge människor sjukvård och ge dem frihet att välja läkare. Det är det diskussionen gäller. Med den brist på läkare som vi har i det här landet påverkar inte en eller två privatläkare i Kopparbergs län den vakanssituation som föreligger. Det torde väl ändå stå klart.

Andre vice talmannen anmälde att Sven Aspling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Den överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet som nu behandlats i riksdagen följer i stora drag tidigare uppdragna riktlinjer. Det är en överenskommelse om ersättning till sjukvårdshuvudmännen från den allmänna försäkringen. Den tillför, som utskottet också konstaterar, sjukvårdshuvudmännen 1,3 miljarder i tillskott för vartdera åren 1980 och 1981 utöver vad man nu får. Det är alltså kraftigt ökade resurser som ställs till sjukvårdens förfogande.

Det är naturligtvis ett uttryck för den vikt som regeringen tillmäter sjukvården att vi trots det begränsade ekonomiska utrymme som alla vet att vi har ansett det vara nödvändigt att företa dessa ökningar för de kommande åren. Förslaget innebär att ersättningarna höjs i stort sett över hela linjen med särskild tyngdpunkt på långvården – jag återkommer strax till den.

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Utskottet tillstyrker också den här överenskommelsen, och det är jag naturligtvis glad för. Den innehåller ett par särskilda punkter som man kan säga är nyheter. Dels förutsätter man att sjukvårdshuvudmännen kommer att tillhandahålla AD-vitaminer kostnadsfritt. Det är en praktisk ordning, som jag tror kommer att fungera bra. Dels förutsätter man att sjukvårdshuvudmännen nästa år utan någon särskild ekonomisk ersättning genomför en allmän föräldrautbildning i anslutning till barnets födelse. Hur vi anser att den skall vara utformad redovisar vi i propositionen till riksdagen. Den har behandlats av socialutskottet, och riksdagen kommer att ta ställning till den i nästa vecka.

Nyheten i detta avtal, som har väckt en viss uppmärksamhet och även har kommenterats här i dag, är det särskilda stödet till utbyggnad av långvården. Jag tänkte nämna något om det, eftersom det är föremål för en reservation i utskottets betänkande.

De övriga frågor som utskottet har behandlat och som anknyter till motioner har jag ingen anledning att gå in på. Jag kan bara för min egen del instämma i det som Britta Bergström har sagt.

Förslaget är alltså att sjukvårdshuvudmännen skall tillföras 170 milj. kr. per år under de kommande två åren för att bygga ut långtidssjukvården. Jag är glad att vi har kunnat få utrymme för detta, eftersom långvården är ett av våra mest angelägna behovsområden inom sjukvården. Vi vet också att förändringarna i befolkningssammansättningen gör att vi kommer att få ett ökande tryck på långtidssjukvården.

Innebörden av denna överenskommelse har diskuterats här tidigare i vår ett par gånger, och därför vill jag säga ett par ord om vad överenskommelsen egentligen betyder. Det har antytts här från moderat håll att den skulle innebära en sänkt ambitionsnivå från regeringens sida. Per-Eric Ringaby använde en formulering som ungefär innebar att landstingen får betalt för att bygga mindre än sina planer. Låt mig då påminna om vad vi vet om utbyggnadstakten.

1977 tillkom 919 platser i långvården. För 1978 vet vi inte exakt hur många platser som tillkom, men Landstingsförbundet uppskattar f. n. att det var ett tillskott med 1 700 platser. För 1979 vet vi inte heller hur många platser den verkliga ökningen kommer att utgöra. Men enligt landstingens långtidsplaner, i den senaste versionen LKELP 79, skulle det vara 1 780 platser. Enligt överenskommelsen åtar sig Landstingsförbundet att verka för att sjukvårdshuvudmännen genomför en utbyggnad av långtidssjukvården i enlighet med sina planer, dvs. en igångsättning av byggandet med minst 2 000 nya vårdplatser per år under den period överenskommelsen omfattar. Om det alltså skulle bli 2 000 platser, så innebär det en faktisk ökning i förhållande till tidigare år.

Nu står det inte 2 000 platser, utan det står att man skall bygga i enlighet med sina planer. När detta avtal träffades fanns det ingen aktuell sammanställning av planerna, och därför sade man försiktigtvis "minst 2 000 platser". Men nu har vi fått LKELP 79, som visar att för åren 1980–1981 är det fråga om 2 360 platser per år. Det är alltså långt ifrån någon sänkning av ambitionerna.

Det är naturligtvis beklagligt att man inte hittills har lyckats verkställa sina planer, vilket vi ju alla önskar att man hade gjort. Men nu har Landstingsförbundet åtagit sig att verka för att man skall bygga i enlighet med planerna.

När detta diskuterades här i kammaren i en frågedebatt den 16 mars sade Ingegerd Troedsson, som också motionerat i anslutning till propositionen, att vi 1978 fick ett tillskott på 2 300 platser. Tyvärr jag har inte lyckats få denna glädjande uppgift bekräftad, utan tvärtom fick vi i socialdepartementet så sent som i dag muntliga uppgifter från Landstingsförbundet, som ju sköter sammanställningen av statistiken på detta område, om att ökningen uppskattningsvis kommer att stanna vid 1 700 platser för 1978.

Ingegerd Troedsson var här i kammaren nyss, och jag tänkte då att hon kanske kunde upplysa oss om vad hon byggde sitt uttalande på, för är det så att hon har rätt är det ju glädjande, men eftersom hon inte är här just nu kanske i stället Per-Eric Ringaby kan skingra vår okunnighet på den här punkten.

Per-Eric Ringaby påpekade i diskussionen med Sven Aspling att det här rör sig om en överenskommelse som har godkänts av en enhällig styrelse i Landstingsförbundet, och han frågade mot den bakgrunden varför det fanns en socialdemokratisk reservation till betänkandet. Man skulle möjligen kunna ställa samma fråga beträffande reservation nr 1. Jag anser inte att överenskommelsen innebär en sänkning av ambitionsnivån. Det är självfallet inte så, för den innebär en ökning i förhållande till den utbyggnad som skett under senare år och också i förhållande till planerna för 1978 och 1979. Men om man nu från moderathåll vill kalla detta för en sänkning av ambitionen, så riktar man samtidigt en ganska hård kritik mot de egna medlemmarna i Landstingsförbundets styrelse som träffat överenskommelsen.

Jag har naturligtvis uppmärksamt studerat också den socialdemokratiska reservationen nr 2, som har en viss anknytning till det här avtalet, liksom den motion som reservationen hänvisar till. Jag kan inte finna att vi har olika uppfattning i sak i dessa hänsceenden – och jag tycker givetvis att det är glädjande att kunna säga det. Man säger i reservationen att det är angeläget att överenskommelsen följs upp, så att de avsedda effekterna uppnås. Naturligtvis anser också jag att man måste bevaka detta, och därför kan jag inte riktigt förstå varför den här reservationen över huvud taget har behövt avlämnas. Det skulle ju vara märkligt om man inte följde effekterna i dessa avseenden.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Socialministern tog upp en intressant fråga, nämligen vilka faktiska uppgifter som lämnats här i kammaren om långtidssjukvårdens utbyggnad. Det är naturligtvis en fråga för borgerligheten att klara upp, men jag noterar att socialministern gjorde ett intressant konstaterande, nämligen att det från moderathåll lämnats uppgifter om utbyggnaden av långtidssjukvården som inte är riktiga. Det får vara herr Ringabys sak att klara upp den

---

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

frågan.

Jag har med intresse följt den här debatten, dock icke deltagit i den, och jag blev själv mycket överraskad när jag lyssnade till fru Troedssons uppgifter att man under 1978 hade byggt 2 300 platser. Nu har vi, såvitt jag förstår, fått konstaterat att detta är fel.

Frågan om vad som är sant och vad som är osant är som sagt någonting som de borgerliga får reda ut sig emellan. Men uppenbart är att det är viktigt att felaktiga uppgifter som lämnas här korrigeras. Jag förutsätter att de nu blir korrigerade, efter det inlägg som gjorts av socialministern.

Jag skall inte ta upp någon diskussion med socialministern beträffande bakgrunden till reservationen 2. Jag har redan redovisat detta i debatten med Britta Bergström. Det finns i högsta grad tungt vägande skäl för den reservationen.

PER-ERIC RINGABY (m):

Herr talman! Jag har ingen annan uppgift om hur landstingen har klarat sin ambitionsnivå än den som återfinns i utskottets betänkande, nämligen att man under senare tid endast har byggt 1 400 platser per år. Men det fanns ju en överenskommelse från 1978 som byggde på LKELP och som innebar att man från Landstingsförbundets sida räknade med 2 300 platser per år. Mig veterligt finns det inte några andra uppgifter att få.

Nu hörde vi av socialministern att den sista siffran skulle vara 1 700 platser per år. Vi behöver emellertid inte diskutera siffror. Huvudsaken för vår del – vilket också framhålls i reservationen – är ju att när staten satsar så mycket som 170 milj. kr. under vart och ett av åren 1980 och 1981 bör också staten, i samarbete med Landstingsförbundet, se till att de här platserna skapas. Detta är egentligen den enda skillnaden mellan vad utskottsmajoriteten och vi reservanter säger.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag vill understryka att jag inte har beskyllt Ingegerd Troedsson för att komma med några felaktiga uppgifter, utan har bara konstaterat att hon den 16 mars som ett faktum nämnde att vi under 1978 skulle ha fått ett tillskott på 2 300 platser. Den uppgiften har vi emellertid inte lyckats få bekräftad. Vi har så sent som i dag fått muntliga uppgifter från Landstingsförbundet, som sköter sammanställningen av statistiken. Denna är inte helt färdig ännu, men de preliminära beräkningarna tyder på att det tyvärr blir bara 1 700 platser. Det är klart att alla önskar att Ingegerd Troedssons uppgift skulle vara riktig, men vi har alltså inte lyckats få den bekräftad. Eftersom Ingegerd Troedsson var här i ett tidigare skede av överläggningen, hade det varit bra om vi hade kunnat få reda på vad hon bygger sin uppgift på. Vi får hoppas att det kommer något besked vid ett senare tillfälle.

Sedan är jag angelägen om att för Per-Eric Ringaby få läsa ur avtalet, eftersom han sade att man skulle kunna tolka avtalet så, att landstingen får ett extra bidrag för att bygga lägre än sina egna planer. I avtalet står det ordagrant

att "Landstingsförbundet åtar sig att verka för att sjukvårdshuvudmännen genomför en utbyggnad av långtidsjukvården i enlighet med sina planer". Det står alltså inte "lägre än sina planer" utan "i enlighet med sina planer". Vi vet nu att dessa planer, som de återges i LKELP 1979, innebär i genomsnitt 2 360 platser per år, vilket ju glädjande nog är mer än riktpunkten "minst 2 000 platser" som fanns i avtalet. Avtalet innebär alltså "i enlighet med sina planer" och inte "lägre än sina planer". Jag är angelägen om att denna felaktiga bild inte står kvar efter diskussionen, eftersom detta skulle kunna tas till intäkt för att man inte behöver bygga i enlighet med sina planer, vilket Landstingsförbundet har åtagit sig att verka för.

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind samt 3:o) motionen nr 2491 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Per-Eric Ringaby begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karin Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 1 antar reservationen nr 1 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 2491 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 76
Nej - 15
Avstår - 191

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 242
Nej - 44

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Aspling begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 140
Avstår - 2

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1250 av Lars Werner m. fl. och nr 2491 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1250 av Lars Werner m. fl. och nr 2491 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272
Nej - 12
Avstår - 1

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 44
Avstår - 1

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 4 av Sven Aspling m. fl. samt 3:o) motionen nr 2491 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Sven Aspling begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karin Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 6 antar reservationen nr 4 av Sven Aspling m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 2491 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 12
Avstår - 128

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Aspling begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 139
Avstår - 1

Mom. 7-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 199 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 12 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 199 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271
Nej - 12
Avstår - 2

Mom. 13-18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1661 av Inga Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1661 av Inga Lantz m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275
Nej - 10

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Aspling begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 139
Avstår - 1

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Eric Carlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eric Carlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Eric Carlsson m. fl.

Torsdagen den
17 maj 1979

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Carlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 217
Nej - 63
Avstår - 5

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 239
Nej - 44

Mom. 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 239
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 24

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 45
Avstår - 1

Mom. 25

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 44
Avstår - 1

Mom. 26

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per-Eric Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Ändrade ersättnings-
regler inom sjukför-
säkringen, m. m.*

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

En allmän skatte- flyktsklausul

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av Per-Eric Ringaby och Allan Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per-Eric Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 45
Avstår - 1

Mom. 27

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 En allmän skatteflyktsklausul

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:51 med anledning av motioner om en allmän skatteflyktsklausul.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:1165 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att förslag om en allmän skatteflyktsklausul omedelbart förelades riksdagen, och

1978/79:1629 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att förslag till lag mot skatteflykt skyndsamt lades fram i huvudsaklig överensstämmelse med de i motionen angivna principerna (yrkandet 4).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1978/79:1165,
2. motionen 1978/79:1629, yrkandet 4.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1629, yrkandet 4, och med anledning av motionen 1978/79:1165 hos regeringen begärde att riksdagen skyndsamt förelades förslag till generalklausul mot skatteflykt av det innehåll som angetts i betänkandet (SOU 1975:77) Allmän skatteflyktsklausul.

VALTER KRISTENSON (s):

Herr talman! I den reservation som finns fogad vid skatteutskottets betänkande nr 51 hemställer vi socialdemokrater att riksdagen hos regeringen begär att riksdagen skyndsamt föreläggs förslag till en generalklausul mot skatteflykt av det innehåll som anges i betänkandet SOU 1975:77 Allmän skatteflyktsklausul.

I oktober månad 1976 drabbades, enligt oss socialdemokrater och kanske enligt en hel del andra människor i Sverige, svenska folket av en rätt svår olycka. Då fick vi nämligen en borgerlig regering efter många års socialdemokratiskt ledda regeringar. En olycka kommer sällan ensam, säger ordstäv. Det har visat sig på dessa två och ett halvt år, då vi först hade en dålig trepartiregering och sedan en dålig folkpartiregering. Trepartiregeringen var dålig på det sättet att den var kraftigt handlingsförlamad beroende på inre splittring och oenighet.

Betänkandet Allmän skatteflyktsklausul var remissbehandlat, och man hade börjat skissa på hur en proposition till höstrikdagen 1976 skulle se ut. Klart är att om vi hade haft en socialdemokratisk regering hösten 1976, hade riksdagen förelagts ett förslag om en generalklausul mot skatteflykt. Denna klausul hade inneburit att den som genom skenransaktioner, avtal eller på annat sätt försökte komma undan att betala den skatt som han enligt andemeningen i skattelagarna var skyldig att betala skulle åläggas att betala skatten, men han skulle inte dömas för skattebrott enligt skattebrottslagen.

Det är möjligt att budgetminister Mundebo hela tiden har varit intresserad av att förelägga riksdagen ett förslag som byggde på 1975 års utredningsförslag. Men man kan ha sina misstankar om att det i trepartiregeringen fanns krafter som verkade för att riksdagen inte skulle föreläggas något förslag om en generalklausul. Därom vet vi ingenting, men vi kan ha våra misstankar. Då kan man också fråga sig vem det var som hindrade budgetministern från att lägga fram detta förslag. Jag tror nämligen att han själv ville lägga fram förslaget, för i maj månad 1976, när vi här i riksdagen hade en skattedebatt, uttryckte sig riksdagsman Mundebo ungefär så här i ett anförande: Regeringen skulle se till att 1972 års skatteutredning skyndsamt lade fram ett förslag till ett nytt skattesystem, ett skattesystem som skulle vara rättvist – dvs. att man skulle betala skatt efter bärkraft. Det skulle också vara lättkontrollerat och vara effektivt på det sättet att man skulle förhindra skatteflykt.

I den propositionsförteckning som riksdagen i januari månad 1977 fick sig förelagd av trepartiregeringen utlovades att det under 1977 skulle komma ett förslag om en skatteflyktsklausul – men det kom inget sådant förslag. På hösten 1976 hade vi socialdemokrater och vpk motionerat om att riksdagen skulle föreläggas ett förslag om generalklausul mot skatteflykt. När inget förslag kom 1977 förväntade vi oss att det skulle komma under 1978. Och i 1978 års propositionsförteckning i januari månad stod också mycket riktigt att förslag under året skulle föreläggas riksdagen. Men det kom inget förslag under hela 1978.

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*En allmän skatte-
flyktsklausul*

---

*En allmän skatte-
flyktsklausul*

Av konstitutionella skäl kunde skatteutskottet inte bordlägga de två motioner som hade avlämnats hösten 1976 utan de fick tas upp till avgörande i utskott och kammare. Då skrev utskottets borgerliga majoritet att man från budgetministern hade fått säkra uppgifter om att det skulle komma ett förslag om generalklausul mot skatteflykt. När det blev en ren folkpartiregering förväntade vi oss naturligtvis att det i propositionsförteckningen i januari månad 1979 skulle stå att riksdagen under år 1979 skulle få ta ställning till införandet av en sådan här klausul. Men nej, då var frågan helt enkelt struken från propositionsförteckningen. Då fick vi inte ens löfte om att det skulle komma ett förslag.

Nu skriver utskottsmajoriteten att man under hand från budgetdepartementet har fått reda på att regeringen under maj månad till lagrådet skall lämna ett förslag om generalklausul mot skatteflykt, så att riksdagen under hösten skall få möjlighet att ta ställning till ett sådant förslag. Det är klart att om vi i två och ett halvt år har blivit lovade ett sådant här förslag, så kan vi väl bli lovade det en gång till. Men jag tror att vi kommer att bli djupt besvikna – det kommer förmodligen inget förslag. Och om det kommer ett förslag, så är det gentemot det förslag som var tänkt att läggas fram hösten 1976 ett mycket dåligt förslag. Budgetministern nöjde sig nämligen inte med den utredning med Sten Walberg som ordförande vars betänkande hade remissbehandlats och godkänts av de allra flesta remissinstanserna, utan han tillsatte en utredning inom departementet. Denna presenterade ett jämfört med det första förslaget av allt att döma mycket dåligt förslag. Det fick i och för sig godkänt av remissinstanserna, men de hävdade att det första förslaget var mycket bättre. Det var mer långtgående och skulle på ett effektivare sätt ha stoppat de skatteflyktsförsök som görs.

Jag tycker att vi borde vara överens om att på allt sätt försöka stoppa skatteflykt. Inte minst borde budgetministern, folkpartiregeringen i övrigt och de borgerliga partierna över huvud taget vara rädda om alla de pengar som man kan samla in till statskassan, när man nu redovisar budgetunderskott på 45 eller kanske 50 miljarder kronor. Om hur många miljarder som försvinner genom skatteflykt är ju meningarna delade, men det är möjligt att beloppet kan uppskattas till 10 å 20 miljarder. En sådan här generalklausul skulle förmodligen kunna rädda ett inkomstillskott åt statskassan på åtminstone en eller ett par miljarder.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottsbetänkandet.

Tidigare i dag frågade Carl Lidbom handelsministern Cars om han kommer att lägga fram en proposition med anledning av det förslag som generaltullstyrelsen tillställde regeringen i januari månad 1978. Handelsministern svarade i en av sina repliker att regeringen är intresserad av åtgärder mot skatteflykt. Men regeringens offentliga handlande hittills är ett bevis på att det finns ett stort ointresse för att komma till rätta med skatteflykten i vårt samhälle. Om man skall kunna övertyga oss socialdemokrater och, som jag hoppas, även övriga ledamöter i riksdagen får man komma med verkliga förslag och inte bara löften.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Redan 1975 lades ett förslag fram om en allmän skatteflyktsklausul. Vad som sedan förekommit här i riksdagen har utförligt skildrats i det föregående anförandet av Valter Kristenson. Det finns inte mycket att tillägga. Jag vill bara säga att jag tycker att det är en stor skandal att ingen av de borgerliga regeringarna har kunnat få ändan ur vagnen och lägga fram ett förslag om införande av en sådan allmän skatteflyktsklausul som är allmänt begärd.

Jag har här i riksdagen under detta riksmöte flera gånger talat utförligt om behovet av en förstärkt och effektiviserad kamp mot skatteflykt och skattefusk, och jag skall inte förlänga debatten nu. Eftersom den socialdemokratiska reservationen i sig upptar också vpk-motionen kan jag inskränka mig till att yrka bifall till denna reservation.

Jag har inte heller något förtroende för regeringens vilja att lägga fram ett förslag till allmän skatteflyktsklausul, och jag anser det i likhet med Valter Kristenson helt nödvändigt att riksdagen säger ifrån att nu får det vara nog med detta långhalande. Nu skall vi ha det här förslaget på bordet.

ALVAR ANDERSSON (c):

Herr talman! I den här situationen är det mycket liten skillnad mellan utskottets ståndpunkt och reservanternas. Utskottet utgår ifrån att ett förslag till generalklausul underställs riksdagens prövning redan i höst. I reservationen heter det: "Utskottet tillstyrker således bifall till yrkandet 4 i motionen 1629, vilket innebär att riksdagen skyndsamt bör föreläggas förslag till generalklausul av det innehåll som föreslagits av den tidigare nämnda expertgruppen inom företagsskatteberedningen."

Att ett förslag till generalklausul bör underställas riksdagens prövning under höstriksdagen 1979 är utskottet alltså enigt om. Vad som kan skilja är att reservanterna mera preciserar innehållet i förslaget genom att anknyta till det ursprungliga utredningsförslaget. Det remitterades på sin tid och mötte då åtskillig kritik. Bl. a. ansågs det att det inte var tillfredsställande utformat från rättssäkerhetssynpunkt. En promemoria som upprättades inom departementet skickades sedan ut på remiss. Den fick också kritik.

Även jag – det skall jag gärna erkänna – hade den uppfattningen att regeringen ändå skulle ha ett förslag att presentera riksdagen under våren 1979. Om vi sedan hunnit utskottsbehandla det under våren hade varit beroende av när förslaget hade kommit och av arbetsbördan i övrigt inom utskottet. Mycket talar för att vi fått skjuta upp behandlingen av det till hösten, även om det framlagts i vår. Tidsmässigt – när förslag skall föreläggas riksdagen – borde det därför inte i det här läget innebära någon skillnad om vi bifaller utskottsmajoritetens förslag eller reservationens.

Jag skall givetvis inte gå in på handläggningen inom departementet – budgetministern är ju här i kammaren och kan väl själv redovisa det.

Jag var med i företagsskatteberedningen och tillstyrkte införandet av en generalklausul. Jag utgår ifrån att en generalklausul i sig själv inte kommer att uträtta så förfärligt mycket. Jag tror ändå på att den skulle ha en rätt

*En allmän skatte-
flyktsklausul*

betydande preventiv effekt. Man skulle dra sig för att i den utsträckning som utan tvivel sker röra sig i skattelagstiftningens utmarker. Man skulle alltså i åskilliga fall ägna redovisningen av sina inkomstförhållanden större omsorg.

Men jag vill gärna understryka att erfarenheterna från de länder där man har infört en generalklausul visar att det framför allt har förebyggande verkningar. Det är de preventiva effekterna som betyder mest. Jag skulle tro att förhållandet blir detsamma för oss. Man skall inte vänta sig så förfärligt stora framgångar.

Jämsides med att vi nu inför en generalklausul – jag utgår från att ett beslut skall kunna fattas till hösten – måste vi naturligtvis ständigt förbättra skattelagstiftningen, så att man undan för undan gör justeringar på olika områden och täpper till de kryphål som skatteexperterna ständigt letar efter åt deklaranterna och naturligtvis delvis hittar. Med direkta lagstiftningsåtgärder måste man stoppa till kryphålen så långt som möjligt. Men helt uppenbart är att en generalklausul kan ha ett värde. Även om den inte tillämpas i så många fall, kan den ändå ha en rätt god preventiv effekt.

Valter Kristenson sade att det i själva verket förelåg ett fullständigt förslag, innan regeringen Palme avgick. Valter Kristenson påstod också att svenska folket drabbades av en olycka 1976. Men det var väljarna som inte gav regeringen Palme ett förnyat förtroende. Det som hände var ingenting annat än att regeringen Palme röstades bort i demokratisk ordning enligt gällande lagar.

Om ett fullständigt förslag förelåg, kan jag inte förstå varför inte socialdemokraterna under årens lopp har lagt fram det förslaget i form av en motion utan i stället begärt att regeringen skall lägga fram ett förslag. Om ni är så kritiska mot regeringen och har så dåliga förhoppningar om att den skall lägga fram ett förslag om en generalklausul, har ni ju alla möjligheter att framlägga ert förslag i form av en motion. Det finns inget förbud mot att en motion upptar flera hundra sidor. Den möjligheten har hela tiden funnits, men den har inte utnyttjats.

Jag vill på nytt understryka att skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservationen i själva verket är väldigt liten. Med detta konstaterande yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

VALTER KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Alvar Andersson sade att skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas förslag är väldigt liten. Nej, det är verkligen ingen liten skillnad. Om det nu kommer något förslag under de fyra månader som folkpartiregeringen har kvar, är det ett dåligt förslag. Om förslaget skulle bygga på 1975 års utredningsförslag, är det ett bra förslag. En utredning har gjorts inom departementet. Om den eventuellt kommande propositionen skulle bygga på den, innebär det ett dåligt förslag och då är skillnaden rätt stor.

Sedan sade Alvar Andersson att dröjsmålet har berott på att det finns oklara frågor, bl. a. rättssäkerheten.

Det är tydligen rättssäkerheten för vissa skattskyldiga det gäller, rättssäkerheten för personer som möjligen skulle kunna få betala en annan skatt om vi hade en generalklausul mot skatteflykt. Men de lojala skattebetalarna har väl också krav på en rättssäkerhet, nämligen att alla människor betalar en så rättvis skatt som möjligt? Rättssäkerheten för de lojala skattebetalarna, som ju är många fler, kan tillgodoses – åtminstone blir den förbättrad – om det kommer ett sådant förslag som vi hemställer om i reservationen.

Jag instämmer med Alvar Andersson om att det här beslutet inte räcker för att täppa till de luckor som kan uppstå framöver i vår skattelagstiftning och som möjliggör för oärliga människor att smita undan sina skatter. Det kommer alltid att finnas skattskyldiga som är juridiskt mer insatta och mer uppfinningsrika än vad 349 riksdagsledamöter plus remissinstanser är. De kommer alltid att hitta nya kryphål, som vi får täppa till allteftersom. Jag antar att vi är helt överens om den saken.

Det kan ha varit så, Alvar Andersson, att för dem som röstade borgerligt hösten 1976 var det före valdagen inte någon olycka om de borgerliga skulle bilda regering. Men efter valdagen framstår det klart, både för oss socialdemokrater och för många som röstade borgerligt, att det var en olycka som skedde på valdagen, en olycka som följdes av flera.

Herr talman! Jag kanske glömde i mitt första inlägg att yrka bifall till reservationen, så jag passar på att göra det nu.

ALVAR ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Om de som röstade borgerligt i 1976 års val har ångrat sig och numera anser att deras ställningstagande den gången var en olycka, tror jag att de själva skall ta ställning till. Valter Kristenson behöver inte uppträda som ombud och tolka deras uppfattning.

Sedan säger Valter Kristenson att man kan vänta att regeringen lägger fram ett dåligt förslag. Men Valter Kristenson får väl vänta tills förslaget är lagt innan han tar ställning till om det är dåligt och bör underkännas helt eller om det kan förbättras i vissa hänseenden.

Valter Kristenson är ju också med och begär att regeringen skall lägga fram ett förslag. Han menar tydligen då att det skall vara ett förslag med helt och hållet samma innehåll som förslaget från år 1975. Det är väl inget tvivel om att i det förslaget finns åtskilliga saker som kan rättas till utan att det på något sätt skulle bli sämre ens ur Valter Kristensons synpunkt. Remissbehandlingen visar ju på åtskilliga olämpliga formuleringar, osv.

Sedan är det klart att den senare promemorian också mötte en betydande kritik. Sammanvägningen av remissyttrandena, som genomgående var rätt positiva till tanken att en skatteflyktsklausul skall införas, bör kunna åstadkomma en produkt som innebär att vi får en generalklausul. En sådan bör kunna vara ett ganska effektivt instrument, men jag tror inte att vi i förväg skall utgå ifrån att det blir ett dåligt förslag som läggs fram.

Vänta med betygsättningen till dess förslaget föreligger. Jag utgår alldeles bestämt ifrån att det måste komma under höstens lopp.

Torsdagen den
17 maj 1979

*En allmän skatte-
flyktsklausul*

VALTER KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Alvar Andersson säger att jag skall vänta och låta väljarna fälla sitt omdöme om de borgerliga regeringarnas regeringstid från 1976 till 1979 på valdagen den 16 september. Ja, jag inväntar med verklig tillförsikt och optimism den 16 september, och jag är alldeles övertygad om att väljarna då kommer att säga ifrån: Ni skall inte fortsätta och fördärva det fina Sverige vi hade före september 1976.

Sedan säger Alvar Andersson att jag skall vänta med bedömningen av det kommande lagförslaget till dess det är framlagt. Hittills har vi väntat och väntat och blivit lovade och blivit lovade – jag skall inte dra historien om vad gråsparven sade till elefanten. Men när det gått till på detta sätt är min bedömning allaredan i förväg att då måste det bli ett dåligt resultat av denna förmodligen tvingande kompromiss som budgetministern har måst göra. Jag tror att han personligen har helt andra ambitioner, nämligen dem han redovisade inför riksdagen våren 1976, innan han var budgetminister och alltså styrdes av en del andra människor.

ALVAR ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Min fråga kvarstår till Valter Kristenson. När ni har den absoluta uppfattningen att det förslag som kommer att framläggas av regeringen blir ett dåligt förslag, varför har ni då under alla dessa år inte i en motion lagt det förslag som ni betraktat som ert eget, eller i varje fall som godkänt av regeringen Palme på sin tid?

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill gärna säga några ord i denna viktiga skattefråga. Det är ju självfallet betydelsefullt att vi kan vidta kraftfulla insatser mot olika former av skattefusk, skatteflykt och skatteundandragande. Det har sagts här i riksdagen vid olika tillfällen, och jag utgår ifrån att alla partier har den uppfattningen. Det borde vara onödigt att ha en debatt om partiets vilja till insatser på detta område. Jag tycker det är orimligt och fel att säga att några partier skulle vara ointresserade att komma till rätta med dessa frågor.

Jag vill för mitt parti och för regeringen och för min personliga del säga att jag lägger den största vikt vid denna del av skattereforment. Det är nödvändigt för tilltron till samhällsarbetet. Jag tycker det är upprörande när medvetna brott mot skattelagarna förekommer. Den bristande respekten för våra lagar, den bristande solidariteten mot samhälle och medmänniskor, det tycker jag är upprörande.

Vi har också medverkat i ett omfattande lagstiftningsarbete för att motverka skatteflykt. Det finns en redogörelse för en del av det arbetet i skatteutskottets betänkande. Jag vill speciellt betona den pågående effektiviseringen och rationaliseringen av taxeringsorganisationen, som ger oss möjligheter att intensifiera gransknings- och kontrollarbetet. Också den nya betalningssäkringslagen kommer att bli av den allra största betydelse. Jag anser liksom skatteutskottet att en skatteflyktslag – en generalklausul – skulle vara ett värdefullt komplement till de olika specialreglerna mot

skatteflykt. Jag vill betona båda dessa ord – både *värdefullt* och *komplement*. Jag tror att det vore *värdefullt* om vi i Sverige liksom i några andra länder kunde ha ett sådant här instrument. Men det är ett *komplement* till andra lagar och instrument som vi arbetar med. Mera betydelsefullt är att vi har specialregler inom andra lagar och att vi har goda resurser för granskning och kontroll.

Varför finns det då inte redan en sådan här lag? Jag skall svara för de två tre år som jag inom regeringen haft hand om skattelagarna. Andra kanske kan svara för de drygt 40 år som socialdemokratin haft motsvarande ansvar.

Jag tror att det var bra att det inte blev någon lag 1976. Det förslag som då fanns var inte något särskilt bra förslag. Det hade varit möjligt att lägga fram det – jag har själv läst det. Men förslaget kom inte, och jag tror faktiskt att det var en lycka att det förslaget inte lades fram då. Men det hade varit möjligt att lägga fram det 1976, om man så hade velat.

För min del är problemet det som skatteutskottet självt formulerar, nämligen att lagen skall vara så utformad att den tillgodoser rättssäkerhets- och rimliga effektivitetskrav. Båda dessa krav är viktiga, och det är svårt att finna den rätta balansen mellan dem. Det är bara ett enda ord i skatteutskottets betänkande som jag möjligen tycker är litet oförsiktigt. Man säger om remissvaren på de båda förslag som fanns att en betydande majoritet av remissinstanserna är positiva till en generalklausul. Det är riktigt – majoriteten är positiv till att vi skall ha en sådan lag. Men det finns många olika meningar om hur den skall se ut. Utskottet säger att invändningarna i allmänhet bara gällt utformningen. Det är verkligen inte så *bara*. Det är om detta som det funnits delade meningar, och det är om detta som debatten har stått.

Också den tidigare finansministern Sträng var medveten om det här problemet. Han framhöll i ett anförande för ett par år sedan när den här frågan på allvar var aktuell att vi här ställs inför en kontrovers mellan vad som är rimliga fiskala ambitioner och de traditionella rättssäkerhetssynpunkterna. Han fortsatte: "Generalklausulen innebär en ny filosofi på området som jag försäkrar kommer att bli mycket uppmärksammat, mycket diskuterat och mycket kritiserat. Jag hoppas emellertid att det skall finnas möjligheter att utforma en generalklausul sålunda att vi kan skaffa oss detta vapen utan att därför bli beskyllda för att ha gått ifrån rättssamhällets grundläggande principer."

Jag har precis samma grundsyn. Jag hoppas att det skall bli möjligt att utforma en sådan lag. Den måste vara så utformad att den tillgodoser rättssäkerheten och rimliga effektivitetskrav. Mina medarbetare har jobbat mycket med att ta fram ett sådant förslag, och vi har nu ett som jag tycker tillfredsställande förslag, tillfredsställande från både rättssäkerhetssynpunkt och rimliga effektivitetssynpunkter. Riksdagen skall få tillfälle att bedöma om det är en rimlig avvägning mellan dessa båda synpunkter.

Först går förslaget nu inom den allra närmaste tiden till lagrådet, och vi får höra dess synpunkter. Jag har samma utgångspunkt som framgår av

Torsdagen den
17 maj 1979

*En allmän skatte-
flyktsklausul*

skatteutskottets slutsats: ett lagförslag skall underställas riksdagens prövning redan i höst.

VALTER KRISTENSON (s):

Herr talman! Budgetministern säger att det finns en hel del åtgärder som är redovisade i skatteutskottets betänkande, åtgärder som har vidtagits mot skatteflykt och som skall förhindra skatteflykt. Och det är riktigt. Men om man läser årtalen för dem så skall man se att det bara är en av dem, eller möjligen två, som är framlagd under den borgerliga regeringens tid. För att ta RS-projektet, som ju sätts i gång fr. o. m. i år, så är det ett beslut som fattades på förslag av den socialdemokratiska regeringen, innan det kom borgerliga regeringar till kanslihuset och fördärvade så mycket som de har hunnit göra på två och ett halvt år.

Sedan tycker budgetministern att det förslag som utredningen väckte 1975 är ett dåligt förslag jämfört med det han själv tänker presentera för riksdagen, tydligen till hösten. Vi får väl hoppas att Ingemar Mundebo inte är kvar som budgetminister då.

Varför lade ni inte fram förslaget när ni satt i regeringsställning? frågar Ingemar Mundebo. Ja, det är klart att det inte kunde läggas fram under våren 1976. Men man hade kommit så långt med förslaget, att den dåvarande finansministern Gunnar Sträng hade kunnat lägga fram det till höstrikdagen 1976. Men då skedde ju den här olyckan att vi fick en borgerlig regering.

Jag vill ställa en fråga till budgetministern med anledning av det han säger om rättssäkerheten. Finns det inte, som jag sade i mitt tidigare anförande, också ett krav från de lojala skattebetalarna, att även de skall ha den rättssäkerheten att så många som möjligt betalar en riktig skatt i samhället? Det är inte bara rättssäkerhet för en enskild skattskyldig som eventuellt försöker smita undan från den skatt som han rätteligen borde betala.

Budgetministerns inlägg vittnar om det jag har sagt i ett tidigare anförande från talarstolen, nämligen att budgetministern personligen har en stark ambition att förhindra skatteflykt och skattebrott. Men anledningen till att han hittills inte har presenterat ett förslag för riksdagen undandrar sig min förmåga att tvärsäkert säga. Jag har mina gissningar, men dem behåller jag för mig själv.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag har en stark ambition att motverka skattefusk och skatteflykt. Den starka ambitionen finns också inom mitt parti. Jag har även tilltron till andra partier, att det inom dem finns en motsvarande ambition.

Anledningen till att jag ännu inte har lagt fram förslaget behöver Valter Kristenson inte för ett ögonblick gissa. Jag har nyligen redovisat varför jag inte har lagt fram det. Jag vill nämligen lägga fram ett förslag som jag tycker är bra. Och då tar jag hellre den tiden på mig för att arbeta fram ett bra förslag än att jag lägger fram ett förslag som jag inte tycker är tillfredsställande. Jag lägger vikt både vid rättssäkerhetssynpunkterna och vid effek-

tivitetssynpunkterna.

Självfallet har lojala skattebetalare krav på och rätt till rättssäkerhet. Jag tycker faktiskt att alla människor har rätt till rättssäkerhet. Men de som bryter mot våra skattelagar skall få olika slag av sanktioner. Men samhället skall ingripa mot sådana brott i former som ger människorna rättssäkerhet. Det är sådana lagar vi skall försöka få fram.

Bara ytterligare en kommentar om vad som faktiskt har skett i fråga om lagstiftningsarbete och administrativt arbete på det här området. Skatteutskottet redovisar mycket av vad som gjorts. Det har gjorts mer än så, men också om vi utgår bara från vad som redovisats i betänkandet, så har jag den allmänna filosofin att partier kan ha medverkat i ett lagstiftningsarbete oberoende av på vilka platser här i kammaren deras företrädare sitter.

Valter Kristenson tycks ha den filosofin att allt samhällsarbete här i landet från 1930-talets början till 1970-talets mitt utfördes av socialdemokraterna och att partier som då inte satt i regeringsställning inte medverkade i arbetet för att bekämpa skattefusk och skatteflykt. Det är inte min syn på saken. Jag har inte heller uppfattningen att efter 1976 upphörde medverkan i samhällsarbetet från partier som då inte satt i regeringsställning. Vi har alla på olika sätt medverkat. I den mån vi har stött lagarna, så har vi medverkat i deras tillkomst. En hel del av lagstiftningsarbetet tillkommer ju också på initiativ av riksdagsmän och riksdagspartier som inte är i regeringsställning. Just utbyggnaden av taxeringsorganisationen har varit föremål för en mycket hög sådan aktivitet under de gångna åren, så den har vi medverkat till allihop.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl-Erik Svartberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 51 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Valter Kristenson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 140
Avstår - 1

Torsdagen den
17 maj 1979

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

§ 3 Användningen av automatisk databehandling i statsförvaltningen

Föredrogs finansutskottets betänkande 1978/79:34 med anledning av propositionen 1978/79:121 om användningen av automatisk databehandling (ADB) i statsförvaltningen jämte motioner.

I propositionen 1978/79:121 hade regeringen (budgetdepartementet) efter föredragning av budget- och ekonomiministern Ingemar Mundebo dels givit riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om användningen av automatisk databehandling i statsförvaltningen, dels föreslagit riksdagen att till Information till statsmyndigheterna m. fl. om användning av automatisk databehandling i statsförvaltningen för budgetåret 1979/80 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen redogörs för regeringens syn på användningen av automatisk databehandling (ADB) för administrativa ändamål i statsförvaltningen. De åtgärder som regeringen avser att vidta för att förbättra statsmakternas insyn och styrmöjligheter på detta område redovisas. Andra frågor som behandlas är bl. a. hur systemutvecklingsarbetet bör bedrivas och datordriften organiseras i statsförvaltningen. Även frågor som rör anskaffning av ADB-utrustning, information om användningen av ADB i statsförvaltningen samt möjligheterna till samverkan mellan kommuner och landsting tas upp. Avslutningsvis behandlas vissa organisationsfrågor.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:571 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att en parlamentarisk utredning tillkallades för att utarbeta principer och riktlinjer för datateknikens utveckling och användning i enlighet med vad som anförts i motionen – denna motion hade remitterats till konstitutionsutskottet och sedermera överlämnats till finansutskottet,

1978/79:1109 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av formerna för samordningen av statens dataverksamhet,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2264 av Karl Boo (c) och Alvar Andersson (c), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

1. att propositionsförslag om planering och styrning av den statliga ADB-användningen endast borde ses som temporära åtgärder i avvaktan på att beslut kunde fattas om principer och riktlinjer för datafrågorna i samhället

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

inkl. statsförvaltningen,

2. att viktigare beslut om systeminvesteringar och tilldelning av medel till datamaskinfonden borde avgöras av riksdagen i samband med budgetbesluten för resp. myndighet inkl. affärsverken,

3. att regeringen borde uppta överläggningar med företrädare för landsting och kommuner om att regionalt placera dataspecialister för att utveckla den regionala och lokala datakompetensen,

4. att frågan om regionala datacentraler prövades i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att DAFA:s tekniska och marknadsmässiga förutsättningar på olika dataområden borde utredas i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att en samlad utbildningsplan för statliga ADB-användare borde redovisas,

7. att ett planeringsråd borde inrättas för att följa utvecklingen av det allmänna datanätet,

8. att utredningen av organisationen för de centrala myndighetsuppgifterna avseende ADB fick en parlamentarisk representation samt att utredningen fick tilläggsdirektiv att närmare pröva ett mera decentraliserat alternativ vad gällde upphandlingsverksamheten,

9. att vad som i övrigt anförts i motionen angående den statliga ADB-användningen lades till grund för statsmakternas handlade,

1978/79:2321 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen begärde att den hittillsvarande statliga ADB-användningen skulle bli föremål för en expertgranskning med syfte att studera effekterna av och effektiviteten i statens hittillsvarande ADB-verksamhet,

2. att riksdagen hos regeringen begärde att förslag skyndsamt framlades syftande till en ökad politisk styrning av utvecklingen av nya ADB-system och inköp av ADB-utrustning i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. att riksdagen hos regeringen begärde tillsättandet av en utredning syftande till en begränsning av statens engagemang inom datatjänstområdet,

4. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till utbyggd information och forskning inom ADB-området,

5. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till en prissättning på informationsuttag ur statliga ADB-system som svarade mot de verkliga kostnaderna,

1978/79:2322 av Kjell-Olof Feldt m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om den av regeringen lämnade redovisningen om användningen av ADB i statsförvaltningen,

2. avslå regeringens förslag om anslag till Information till statsmyndigheterna m. fl. om användning av automatisk databehandling i statsförvaltningen,

Torsdagen den
17 maj 1979

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

1978/79:2323 av Lennart Pettersson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av ett dataråd,
2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en parlamentarisk utredning om datateknikens sårbarhets- och säkerhetsfrågor,

1978/79:2324 av Bo Turesson (m), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade

4. att beträffande statens datamaskinfond uttala
  - a. att den nuvarande villkorlösa delegeringen borde ersättas av ett alternativ som gav riksdagen faktisk möjlighet att påverka utvecklingen,
  - b. att den minst byråkratiska förbättringen borde vara att inrätta en särskild nämnd under statsrådsberedningen, som beslutade om vilka data-utrustningsinköp som fick belasta fonden,
  - c. att ansvaret för beslut om upphandlingar borde ankomma på respektive myndighet,
  - d. att statskontorets kompetens och resurser på upphandlingsområdet bibehölls som stöd för myndigheterna och med statskontoret som obligatorisk samrådspartner,
5. att hos regeringen anhålla om en parlamentarisk utredning av principerna för rationaliseringsverksamhetens organisation inom statsförvaltningen, av statskontorets organisation och verksamhet samt av riktlinjerna för upphandlingen av datautrustningen – denna utredning borde starta sitt arbete så fort den pågående statskontorsöversynen avslutat sin verksamhet.
6. att uttala att nyss nämnda, parlamentariska utredning fick i uppdrag att inkomma med förslag om riktlinjer för DAFA:s framtid, om omfattningen av dess verksamhet och om behovet av att bibehålla myndigheten,
7. att uttala att det i 1977 års budgetproposition nämnda förbudet för riksrevisionsverket att verka inom områden där statskontoret var aktivt upphävdes,
8. att uttala att ansvarsgränserna för myndigheternas dataverksamhet borde sammanfalla med de i övrigt uppdragna gränserna och att vissa i motionen nämnda organ därför borde avvecklas,
9. att avslå det i propositionen ställda anslagsyrkandet, och

1978/79:2325 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att en parlamentarisk utredning tillsattes med uppdrag att föreslå förbättringar och regler för den statliga ADB-verksamheten med speciellt beaktande av vikten av ett avgörande inflytande på systemens utformning och införande för den berörda personalen, minskad arbetsdelning i systemutvecklingsarbetet och bättre utnyttjande av datalogiskt kunnande vid uppbyggnad av programsystem.

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Utskottet hemställde

1. beträffande fastställande av riktlinjer för ADB-verksamhet i statsförvaltningen m. m. att riksdagen med anledning av propositionen såvitt nu var i fråga och motionerna 1978/79:2264, yrkandena 1 och 9, 2322, yrkandet 1, och 2324, yrkandet 4 såvitt nu var i fråga, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande styrning av ADB i statsförvaltningen att riksdagen med anledning av propositionen såvitt nu var i fråga, motionerna 1978/79:2264, yrkandet 2, och 2321, yrkandet 2, samt med avslag på motionen 2324, yrkandet 4 såvitt nu var i fråga, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande systemutveckling och datordriftens organisation att riksdagen med anledning av propositionen såvitt nu var i fråga och motionen 1978/79:2264, yrkandena 3, 4 och 6, samt med avslag på motionerna 2264, yrkandet 5, 2321, yrkandet 3, och 2324, yrkandet 8, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande inrättande av en datadelegation att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2323, yrkandet 1, och med anledning av motionerna 571, 1109, 2264, yrkandet 7, 2321, yrkandena 1, och 4, 2323, yrkandet 2, 2324, yrkandet 4 såvitt nu var i fråga, och 2325 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande utredningsarbete rörande de centrala myndighetsuppgifterna när det gällde rationalisering och ADB att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2264, yrkandet 8, och 2324, yrkandena 5 och 6,

6. beträffande uttalande om riksrevisionsverkets verksamhetsområde att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2324, yrkandet 7,

7. beträffande prissättning på informationsuttag ur statliga ADB-system att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2321, yrkandet 5,

8. beträffande medelsanvisning att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79:2322, yrkandet 2, och 2324, yrkandet 9, skulle avslå hemställa i propositionen om anslag till Information till statsmyndigheterna m. fl. om användningen av automatisk databehandling i statsförvaltningen.

Följande tre reservationer hade avgivits av Rune Rydén (m) och Göthe Knutson (m):

1. beträffande systemutveckling och datordriftens organisation, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av propositionen såvitt nu var i fråga och motionen 1978/79:2264, yrkandena 3, 4 och 6, och med avslag på motionen 1978/79:2324, yrkandet 8, bifalla motionerna 1978/79:2264, yrkandet 5, och 2321, yrkandet 3, samt som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande inrättande av en datadelegation, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av dem angiven lydelse,

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

3. beträffande prissättning på informationsuttag ur statliga ADB-system, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2321, yrkandet 5, hos regeringen begärde förslag till prissättning på informationsuttag ur statliga ADB-system som svarade mot de verkliga kostnaderna.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Datans användning i samhället har ökat mycket markant, för att inte säga drastiskt, under de senaste åren. I USA, som är ett föregångsland även på detta område, räknar man med att den sammanlagda produktionen av varor och tjänster inom dataområdet skall ha ökat från 3,2 % av den samlade bruttonationalprodukten 1975 till 5,2 % 1980 och inte mindre än 8,3 % 1985. I Sverige har det inte redovisats någon liknande prognos, men beräkningar ger vid handen att det också i Sverige kommer att ske en fortsatt snabb utveckling av dataanvändningen under kommande år. Några siffror kan vi dock notera, och det gäller statens totala kostnader för användningen av automatisk databehandling, förkortat ADB. Och det är faktiskt inga små kostnader som vi noterar. Hittills under 1970-talet har ADB-kostnaderna motsvarat inte mindre än ca 1 % av vår totala statsbudget. Sätter man kostnaden i relation till kostnaderna för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen uppgår siffran till närmare 10 %.

Det är naturligt och nödvändigt att datapolitiken och vad som hör till den automatiska databehandlingen inom samhällsområdet blir alltmera uppmärksammat av oss politiker och framför allt här i riksdagen. ADB-tekniken har kommit att påverka praktiskt taget varje samhällsområde, och detta gör det nödvändigt att vi får till stånd en samlad och medveten politik i vad gäller dessa frågor.

Från moderata samlingspartiet föreligger en partimotion, nr 2321, till detta riksmöte. Motionen är väckt med anledning av regeringens proposition nr 121 om användningen av ADB i statsförvaltningen, och det är detta som vi nu behandlar i finansutskottets betänkande nr 34.

Här föreligger tre reservationer, alla av min partikamrat Rune Rydén och mig. Reservationen 1 gäller systemutveckling och datordriftens organisation, framför allt vad beträffar det statliga engagemanget inom datatjänstområdet. Reservationen 2 gäller inrättandet av en datadelegation, där vi moderata reservanter vill markera vilken huvuduppgift denna delegation skall ha. I reservationen 3 har vi moderater i finansutskottet hemställt att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till prissättning på informationsuttag ur statliga ADB-system, en prissättning som svarar mot de verkliga kostnaderna.

Den proposition som regeringen lagt beträffande ADB är ett digert häfte på ca 250 sidor. Propositionen omfattar inte datapolitiken i stort – och det är heller inte meningen – utan begränsar sig till statsförvaltningen. Propositionen är emellertid mycket allmänt hållen – jag skulle vilja säga ganska luddig i många avseenden – men den sägs inte heller ha något annat syfte än att anmäla och redogöra för aktuella överväganden beträffande stats-

förvaltningens egen användning av datorer för administrativa ändamål.

De konkreta förslagen begränsar sig till en hemställan om att riksdagen tar del av innehållet i propositionen – och det är en rimlig önskan, som utskottet självfallet villfarit. Därutöver önskar regeringen att riksdagen ger ett informationsanslag på 200 000 kr. Detta förslag har utskottet avvisat.

Propositionen är, som jag nämnde, mycket allmänt hållen. Den kunde och borde ha varit betydligt mer konstruktiv och innehållit konkreta förslag. Vi moderater anser, och det har vi satt på pränt i vår partimotion nr 2321, att det är nödvändigt med en samlad och medveten politik på dataområdet. Vi finner det sålunda beklagligt att regeringspropositionen inte i någon egentlig grad ger uttryck för vikten av ett samlat parlamentariskt grepp på datapolitiken.

Jag vill emellertid notera att vad som framförs i propositionen är steg i rätt riktning. Och i vår partimotion tar vi upp några utav de väsentliga områden där vi anser att riksdagen bör komplettera propositionen och hemställa hos regeringen om kompletteringar.

Så har också blivit fallet när finansutskottet har behandlat både propositionen och de motioner som väckts i anslutning till den. I den moderata partimotionen har vi framfört fem förslag. Det första är att riksdagen hos regeringen begär att den hittillsvarande statliga ADB-användningen skall bli föremål för en expertgranskning med syfte att studera effekterna av och effektiviteten i statens hittillsvarande ADB-verksamhet. Detta vårt yrkande har i praktiken bifallits i den fjärde punkten i utskottets hemställan, där utskottet vill att regeringen inrättar en särskild datadelegation – knuten till statsrådsberedningen. Vi förutsätter då att den expertgranskning vi begär från moderat håll kommer att verkställas inom denna datadelegations verksamhet.

Vårt andra förslag i vår motion är att regeringen så snabbt som möjligt lägger fram förslag syftande till en ökad politisk styrning av nya ADB-system och inköp av ADB-utrustning. Vi har närmare motiverat detta i vår partimotion. Också på denna punkt i vår hemställan har vi fått bifall till vår motion.

Detta är mycket glädjande, eftersom riksdagen måste få ett betydligt ökat inflytande över dataanvändningen i statsförvaltningen och över huvud taget inom den offentliga sektorn. Det parlamentariska greppet om denna utveckling måste bli fast, annars finns det all anledning till oro för var vi hamnar.

Dataanvändningen i den offentliga sektorn får inte bli styrd av byråkratin, den får inte bli ett område där experterna har ett avgörande inflytande på egen hand – utan parlamentarisk styrning – och där de kan fatta alla viktiga avgöranden.

Vi föreslår vidare i den moderata partimotionen, att riksdagen hos regeringen begär tillsättandet av en utredning syftande till en begränsning av statens engagemang inom datatjänstområdet. Denna vår hemställan har utskottet inte velat tillstyrka, och därför har Rune Rydén och jag reserverat oss på den punkten. Jag skall återkomma till detta.

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Vidare föreslår vi moderater, att riksdagen hos regeringen begär förslag till utbyggd information och forskning inom ADB-området. Denna vår hemställan har tillstyrkts av utskottet.

Till sist föreslår vi att riksdagen hos regeringen begär förslag till en prissättning på informationsuttaget, vilken svarar mot de verkliga kostnaderna. Här har utskottet på s. 21 i betänkandet konstaterat, att utskottet i sak inte har någon annan mening än motionärerna. Det är naturligtvis mycket glädjande att vi får ett sådant instämmande från finansutskottet, men sedan fortsätter utskottet på följande sätt: "I propositionen har anmälts att prissättningen på informationsuttag ur statliga ADB-system är en fråga som torde komma att medföra åtgärder från regeringens sida. Med hänsyn härtill torde någon särskild begäran från riksdagens sida inte vara erforderlig."

Vi reserverar oss för den uppfattningen att det är angeläget, att riksdagen markerar det här behovet, och vi vill därför ha en skrivning där det uttalas att det förhållande som råder inte är tillfredsställande. Vi säger att sådana omfattande avtal som finns i dag mellan privata institutioner och dataföretag framgent bör baseras på en rimlig kostnadstäckning för den statliga verksamheten. Expeditionskungörelsen kan härvid ej vara tillämplig eller ge erforderligt stöd för prissättning.

Vi hemställer därför att riksdagen ger regeringen uppdraget att arbeta fram regler för en prissättning som – jag upprepar det – svarar mot de verkliga kostnaderna.

Detta var alltså innehållet i reservationen 3, och jag finner, herr talman, det vara naturligt att riksdagen bifaller denna reservation, eftersom utskottet klart och tydligt säger att det inte har någon annan mening än vad vi motionärer framhåller.

I reservationen 2 har vi markerat en väsentlig begränsning av datadelegationens huvuduppgift. I utskottets skrivning på s. 19, det stycke som börjar med "Delegationens huvuduppgift" och slutar med "statlig ADB-verksamhet", sägs det att delegationen skall bevaka utvecklingen av datoriseringen, främja kunskapsutvecklingen på området och föreslå åtgärder för att garantera en positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll. Vi moderater stöder självfallet inrättandet av en datadelegation knuten till statsrådsberedningen – vi föreslår också en sådan i partimotionen, även om vi där har givit den en annan benämning – men det måste ju anses helt orimligt att denna delegation också skall kunna gå in på all ADB-användning i samhället. Det kan rimligen inte vara meningen. Propositionen omfattar f. ö. enbart användningen av ADB i statsförvaltningen. Datadelegationens mandat måste begränsas till den offentliga sektorn.

Detta markerar vi i vårt förslag till riksdagsskrivning. Det är den offentliga sektorns datoranvändning som denna delegation, knuten till regeringskansliet, skall syssla med.

När det gäller reservationen 1 har vi föreslagit en helt annan och betydligt mera omfattande skrivning fr. o. m. sista stycket på s. 18 i utskottets betänkande. Här har vi alltså en helt annan hemställan än vad utskottets

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

majoritet föreslår. Vi yrkar bifall till vår motion nr 2321, yrkande 3. Vi redogör för den statliga dataservicebyråns, DAFA:s, verksamhet liksom en rad andra statliga engagemang på datatjänstområdet. I utskottets skrivning konstateras att i flera motioner tas den statliga dataservicebyrån DAFA upp till diskussion. I motionen 2264 begärs utredning av DAFA:s tekniska och marknadsmässiga förutsättningar och i motionen 2321, alltså den moderata, begärs en utredning syftande till en begränsning av statens engagemang inom datatjänstområdet. DAFA:s särställning, skriver utskottet, utreds av den s. k. monopolutredningen. Förslag i frågan väntas inom kort, kan vi läsa. Det finns enligt utskottets mening anledning att avvakta resultatet av detta utredningsarbete innan beslut fattas om ytterligare utredningsarbete. Yrkandet på denna punkt avstyrks sålunda, heter det i betänkandet.

Det har i dag, alldeles nyss, sagts mig att det från utredningen nu föreligger något slags tryck. Jag har emellertid inte själv fått tillgång till detta, och jag kan således inte bedöma huruvida man där har gått in på just de förhållanden som vi moderater uppmärksammar både i vår motion och i den skrivning vi nu föreslår som underlag för riksdagens beslut.

I propositionen behandlas de här frågeställningarna kring det statliga engagemanget mycket snävt. Ändå har staten en mycket omfattande verksamhet inom dessa områden. Statens engagemang är så omfattande att man har ca 1 800 anställda inom datatjänstsektorn. Den statliga verksamheten omfattar härvidlag inte mindre än 450 milj. kr. i årsomsättning i de nio dataserviceorganisationer som staten äger helt eller delvis.

Dessutom har staten fyra sektorsinriktade datacentraler. Det är riksförsäkringsverkets tekniska byrå, SCB:s datacentral, RSV:s datacentral och TSV:s datacentral, som har serviceroller för statsförvaltningen. Här beräknar man omsättningen till 300 milj. kr. per år, och antalet anställda uppgår till ca 1 150.

Dessutom har vi datatjänstsektorn hos Statskonsult AB, som är landets största ADB-konsultföretag och har en årsomsättning på 70 milj. kr. och ca 300 anställda.

Vi kan alltså räkna ihop inte mindre än 14 datatjänstorganisationer som staten äger helt eller delvis. Den sammanlagda årsomsättningen är ca 800 milj. kr. och antalet anställda 3 250. Detta är väldigt mycket, herr talman, i förhållande till den samlade datatjänstsektorn i samhället. En jämförelse med den enskilda sektorn, som vi har gjort i vår motion, visar att de 27 dataserviceföretag som bildar servicebyråernas branschorganisation, SEBRO, under det här budgetåret tillsammans omsätter ca 600 milj. kr. och har 2 250 anställda. Det statliga engagemanget på detta område är således jämförelsevis mycket stort. Vi moderater finner det föga lämpligt att staten har en så dominerande ställning i denna bransch. Resultatet har blivit en skev konkurrenssituation, vilket bl. a. lett till att den helt dominerande delen av den databehandling som utförs på servicebyråvillkor utförs av statliga datacentraler. Vi noterar också i vårt förslag till skrivning att statens verksamhet inom datatjänstområdet inte varit särskilt lyckosam. De flesta av de 14 företag och organisationer, som helt eller delvis är statsägda, dras med

Torsdagen den
17 maj 1979

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

betydande problem av olika slag. Vi pekar på DAFA, som har svårt att fullfölja alla de myndighets- och serviceuppgifter som man har åtagit sig.

Det har också visat sig att DAFA:s konkurrenskraft och serviceförmåga är låg.

Det borde därför vara en ganska självklar sak att man gör en ordentlig granskning av dessa förhållanden och att man framarbetar riktlinjer för statens engagemang inom datatjänstområdet. Vi föreslår alltså att en sådan utredning ges i uppgift att dels pröva lämpligheten av en så påtaglig statlig dominans inom en specifik sektor, dels att man undersöker om inte staten kan uppnå fördelar genom att i större utsträckning upphandla datatjänster från andra än statsägda tjänsteproducenter. Vi vill också låta utreda hur det statliga engagemanget, som kan bedömas lämpligt inom sektorn, bör organiseras. Vidare bör man också bedöma om de organisationer som har en skyddad ställning och/eller myndighetsform bör ges en annan organisationsform.

Herr talman! Detta är alltså bakgrunden till våra reservationer. Jag vill med detta yrka bifall till dessa tre reservationer i finansutskottets betänkande nr 34.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i motion 2325 krävt en parlamentarisk utredning som skall ha till uppgift att föreslå förbättringar och regler för den statliga ADB-verksamheten. Utredningen skulle särskilt se över hur de anställdas makt skall kunna ökas, hur man skall kunna bryta den hierarkiska struktur och arbetsdelning som råder inom organisationen av systemutvecklingsarbetet och slutligen hur man bättre skall kunna tillvarata datateknologisk kunskap.

Vi är inte ensamma om kravet på en parlamentariskt förankrad utredning – det förslaget har ställts också av andra partier. Vpk anser att propositionen är svag, för att inte säga intetsägande, när det gäller väsentliga områden. Utskottet framhåller för sin del:

”Utskottet måste emellertid samtidigt konstatera att på vissa av områdena är riktlinjerna mycket allmänt angivna, varför det kan vara svårt att få en uppfattning om hur de kommer att tillämpas. Det finns därför anledning att noga följa utvecklingen och vid behov precisera eller ompröva de angivna riktlinjerna. På andra områden saknas i huvudsak riktlinjer i propositionen, bl. a. gäller detta frågor om hur allmänheten berörs, arbetsmiljöfrågor, effekter på sysselsättning och på de anställdas möjligheter till inflytande, frågor om utbildning och kompetensuppbyggnad.”

Så långt kan vi alltså helt instämma. Däremot tycker vi att man borde ha tagit ett stadigare grepp över dessa så väsentliga frågor än att uttrycka en from förhoppning att det skall komma förslag genom andra utredningar. Vi har inga garantier för att så kommer att ske inom en snar framtid, och den

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

utveckling som varit inom området är oroväckande. Vi tänker då särskilt på frågan om makten för den personal som skall använda systemet i sitt dagliga arbete. Deras och deras fackliga organisationers möjligheter till påverkan har hitintills varit mycket begränsade. Det är ju så att den organisation som snabbt vuxit fram är i många stycken människofientlig. En utarmning av arbetsuppgifterna har skett, och en arbetsdelning har vuxit fram, som innebär att stora resurser av kunniande går förlorade såväl för dem som deltar i utvecklingsarbetet som för dem som skall använda sig av systemen. Inte minst drabbas de som – som vanligt – står lägst i hierarkin, nämligen kvinnorna.

Herr talman! Utskottet anser att vår motion skall anses besvarad genom inrättandet av en datadelegation. Det är naturligtvis ett steg i rätt riktning, men frågan kvarstår: Kommer denna delegation verkligen att ta upp just de frågeställningar som propositionen försummat men som vi tagit upp och pekat på i vår motion? Om det är så är våra krav delvis tillgodosedda – om inte, så kommer jag att yrka bifall till vår motion. Här krävs ett svar från utskottets talesman.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Inte mindre än åtta större utredningar sysslar med datafrågor. Det gäller datalagstiftningen, datateknikens effekter på sysselsättning och arbetsmiljö, samhällets sårbarhet, datateknik och elektronik och deras effekter på näringslivets utveckling och den s. k. statskontorsutredningen om hur de centrala myndigheterna för dataupphandling skall organiseras i framtiden. Det sitter också några andra utredningar. Detta är naturligtvis ett bevis på behovet att skapa en fastare organisation, fastare ramar i den ganska snabba utvecklingen av den administrativa databehandlingen.

Det finns f. n. tre olika problem när det gäller data. Det första rör integriteten och skyddet för den enskilda människan gentemot dataregistrering. Det andra handlar om arbetstagarnas möjligheter att få kontroll över datorernas inbrott på arbetsplatserna. Det tredje problemet, som vi behandlar i dag, är den administrativa kontrollen, framför allt inom den statliga sektorn, över de stora datasystemen. Vad det gäller är att vi inte skall få för krångliga och för många system och att vi skall kunna hindra att kostnaderna för stora system snabbt expanderar.

Det är självklart, som sägs i propositionen och betänkandet, att den redovisning som lämnas kommer att följas upp av regeringen i takt med att de olika utredningar som jag nämnde blir färdiga. Utskottsbetänkandet och propositionen representerar emellertid en viktig etapp. Det är värdefullt att regeringen nu har tagit itu med att försöka skapa riktlinjer för den centrala upphandlingen på dataområdet och regler för de statliga datasystemen. Detta är naturligtvis, som mycket riktigt påpekas i den socialdemokratiska motionen, ingenting som regeringen hade behövt gå till riksdagen med. De riktlinjer, framför allt när det gäller upphandlingen, som dras upp i propositionen skulle regeringen i stort sett ha kunnat bestämma själv på administrativ väg. Nu ges riksdagen tillfälle att ta ställning. Det är värdefullt

och ger riktlinjerna större tyngd.

De problem som vi står inför är att när riksdagen den vanliga anslagsvägen nås av de beslut som har fattats om uppbyggnad av datasystem är loppet ofta redan kört. Då har riksdagen små möjligheter att via budget- och anslags-proceduren stoppa eller ändra uppbyggnaden, eftersom man då under flera år har hållit på med att bygga upp system som först flera år efter de viktiga besluten börjar få effekt på budgeten. Syftet med propositionen är att ge politikerna möjlighet att göra ett ställningstagande på ett tidigare stadium – på det reella beslutsstadiet.

Vad som föreslås i betänkandet och propositionen är att man nu skall bygga upp spärrar mot både krångel och alltför dyra system. Det sker genom en beslutsprocess med flera steg.

Syftet är också att vi skall få en bättre insyn i det statliga dataarbetet. Det sker, vilket också utskottet särskilt betonar, genom att de beslut som tas i systemfrågorna skall knytas till riksdagsarbetet. Vi skall få en datadelegation, vilket regeringen i och för sig var positiv till men ansåg kunde vänta. Utskottet har emellertid valt att säga att denna delegation bör tillsättas redan nu och få allmänna och genomgripande uppgifter på detta område. Senare kan det bli aktuellt med ett särskilt dataråd eller något annat organ som kan skapa en direkt parlamentarisk insyn i själva upphandlingsförfarandet. Det kommer att tas upp i samband med den s. k. statskontorsutredningens betänkande.

Eva Hjelmström ställde några frågor om vpk:s olika krav var tillgodosedda i och med inrättandet av en datadelegation. Svaret är både ja och nej. Vpk har krävt en parlamentarisk utredning med ganska allmänna direktiv. Detta krav tillgodoses i någon mån i och med inrättandet av datadelegationen, som skall ha möjlighet att ta initiativ till utredningar och som skall ha parlamentarisk representation. En del av de frågor som vpk tar upp om de anställdas möjligheter att påverka datautvecklingen utreds redan i den utredning som handlar om datateknikens effekter på sysselsättning och arbetsmiljö. Andra frågor tas upp i den utredning som handlar om datateknikens effekter på näringslivets utveckling.

De två principer för datordriften som finns i propositionen har kallats för "decidering" och "spridning". Decidering betyder att man skall eftersträva att datordriften blir specifik och knuten till myndigheten. Spridning skall innebära en decentralisering, som underlättas av den tekniska utvecklingen, som gör det allt lättare att arbeta med små, utspridda datasystem. Dessa principer om decidering och spridning ansluter sig utskottet till.

Jag skall till sist helt kort ta upp de reservationer som finns från moderathåll. Moderaterna har här, som så ofta, valt att ensamma stå för de reservationer som finns till utskottsbetänkandet. De moderata reservationerna berör relativt marginella frågor.

I den första reservationen vill man nu ha ett principbeslut om ett upphävande av DAFA:s monopolställning. En del andra frågor berörs också i det sammanhanget. Monopolutredningen kom för 14 dagar sedan med ett förslag i just den riktning som den moderata reservationen förespråkar. Det är

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

åtminstone min förhoppning att vi, efter remissbehandlingen av förslaget, också skall få en proposition i den riktningen.

Det andra moderatkravet är att datadelegationen enbart skall syssla med frågor inom den offentliga sektorn. Här finns en reell åsiktsskillnad. Utskottsmajoriteten menar att det är angeläget att en sådan delegation så småningom, när det andra utredningsarbetet är färdigt, t. ex. skall kunna ta initiativ till utredningar och granskningar när det gäller hur datorerna fungerar inom arbetslivet. Det måste finnas ett organ där dessa frågor kan tas upp och behandlas.

Till sist berör moderaterna i den tredje reservationen prissättningen vid informationsuttag ur de offentliga datasystemen. Regeringen har i denna fråga givit ett uppdrag till riksrevisionsverket, och det finns i och för sig ingen motsatsställning mellan vad som sägs i reservationen och vad som sägs i utskottsbetänkandet.

Herr talman! Utskottet är i allt väsentligt enigt, och det tycker jag att vi skall hälsa med glädje. I och med det betänkande som nu föreligger har vi för första gången fått mer fasta riktlinjer på det statliga dataområdet, och det är ett väsentligt framsteg. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm sade att våra krav var rätt allmänt hållna. Jag tycker inte det – jag tycker att de är mycket konkreta. Jag vill betona att det är viktigt att det snabbt redovisas resultat till förmån just för arbetarnas inflytande och makt över de här frågorna.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort vid den här sena timmen.

Olle Wästberg i Stockholm menar att det är marginella ting som är föremål för våra reservationer. Den bedömningen må stå för honom själv. Vi finner det angeläget att hela datatjänstområdet – alltså inte bara DAFA – blir föremål för en ordentlig översyn vad gäller det statliga engagemanget. Det är i och för sig gott och väl att det nu har kommit någonting om detta från den s. k. monopolutredningen. Som jag tidigare sade har jag inte haft tillgång till det materialet. Det fanns inte på den tryckeriexpedition där jag bad om det.

Oavsett detta har vi i vår motion lämnat en redogörelse för den statliga dominansen på det här området, och vi konstaterar att den är större än vad som borde vara rimligt. Det finns på detta område en enskild sektor, och den har kommit i en svår konkurrenssituation. Det statliga engagemanget är icke lyckosamt. Det finns anledning, herr talman, att göra den översyn som vi moderater begär i reservationen 1.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eva Hjelmström menar att det är angeläget att man snabbt får fram förslag som ökar arbetstagarnas inflytande över datasystemen. Jag håller med om det. Det finns ingen motsättning mellan vad utskottet anför

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

och vad Eva Hjelmström säger på den punkten. Därför är det bra att en utredning sedan något år tillbaka arbetar med just de frågorna.

Vad gäller Göthe Knutsons inlägg menar jag att reservationerna trots allt tar upp marginella frågor. Beträffande prissättningen på informationsuttagen ur de statliga ADB-systemen har regeringen redan gett riksrevisionsverket direktiv i den riktning som reservanterna föreslår. När det gäller data har det ju lagts fram ett förslag som i huvudsak innehåller det som Göthe Knutson reserverat sig för. Göthe Knutson vill förutom de åtta utredningar som f. n. arbetar på dataområdet ha ytterligare en, som skall beröra hela frågan om statlig produktion av datatjänster. Vi menar att den datadelegation som vi föreslår skall tillsättas är det forum där man kan undersöka behovet av denna typ av utredningar.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är, precis som jag har sagt tidigare, fråga om hela datatjänstområdet – inte bara om DAFA. Detta är Olle Wästberg i Stockholm om någon medveten om. Hur denna utredning sedan skall företas och om den skall läggas inom den nya institution som här föreslås – inte tack vare regeringspropositionen utan tack vare motionerna – kan i och för sig vara en senare fråga. Men från moderat håll vill vi markera den här frågans betydelse. Därför har vi också satt dessa våra synpunkter på pränt i en reservation. Det är inte marginellt – det är mycket väsentligt.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att det finns mer av datatjänster än de som går igenom DAFA. Framför allt i samband med statligt övertagande av företag under det senaste året har det följt med en del dataföretag. Det kan i och för sig finnas anledning att titta på det. Vi menar från utskottsmajoritetens sida att frågan om huruvida det finns ett behov av särskild utredning är någonting som den föreslagna datadelegationen närmare kan undersöka. Det ligger helt inom ramen för dess verksamhet och behöver därför inte göras till föremål för ett särskilt riksdagsbeslut. Det står naturligtvis Göthe Knutson fritt att tycka att hans reservationer inte är marginella utan mycket centrala. Jag menar att i samband med den här propositionen, som behandlar ett upphandlingssystem och grundläggande principer för den statliga dataverksamheten, är ändå de frågor där moderaterna reserverat sig marginella. Det väsentliga i bilden av propositionen och utskottsbetänkandet är ändå den stora enighet som kunnat uppnås.

Tredje vice talmannen anmälde att Göthe Knutson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ARNE PETTERSSON (s):

Herr talman! Det betänkande vi har framför oss är ett hyggligt betänkande, som innehåller en del bra förslag. Men det beror sannerligen inte på herr Mundebos proposition. Det är mera en produkt av ett gott kansliarbete i

finansutskottet.

Jag har inte begärt ordet för att ge mig in i sakdebatten. När jag hörde Olle Wästberg i Stockholm fann jag anledning att försöka stoppa den mytbildning som tydligen är på gång, att vår kraftfulla regering med denna proposition om ADB har åstadkommit något av en milstolpe i utvecklingen. Så är inte fallet.

Det här är ett av de rätt vanliga, halvgångna fostren som i en strid ström flyter från regeringens skrivbord. När vi började behandla den här propositionen hade jag en känsla av att den allmänna meningen var att den egentligen borde ha lagts i kuvös. Men vi har ju inte så mycket kuvöser här i huset. Med en intensiv vård från vårt utomordentligt skickliga kansli och med hjälp av några väl utformade motioner blev det ett betänkande och några förslag.

Det fanns även ett förslag i propositionen – annars hade det ju inte varit någon proposition utan en regeringspromemoria. Det var ett förslag om ett anslag på 200 000 kr. till information – pengar som regeringen redan hade. Självfallet avstyrkte utskottet enhälligt detta enda yrkande som fanns i propositionen – även folkpartiledamöterna. Jag nöjer mig med att instämma i detta avstyrkande, och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Arne Pettersson inledde med att säga att han inte hade begärt ordet för att ge sig in i sakdebatten. Han höll det löftet.

Det är sant att här har skett ett gott kansliarbete och att det är ett bra betänkande – det tycker jag också. Både jag och Arne Pettersson står bakom det här betänkandet.

Arne Pettersson tog upp en mindre fråga, nämligen om man skulle ge ett anslag för information kring de här riktlinjerna eller inte. Ett enigt utskott ansåg att det är rimligt att de här pengarna – det rörde sig om en rätt liten summa – tas från de pengar för allmän information i sådana här frågor som budgetministern har till sitt förfogande. Det är en detaljartad fråga; de besparingar som kan göras skall naturligtvis göras.

Vad som här har skett – det är det viktiga – är att utskottet ur propositionen plockat väsentliga riktlinjer, poängterat dem och lämnat dem till riksdagen för ställningstagande. I och med att utskottet hade smärre synpunkter på en del avsnitt var man tvungen att gå in och skriva när det gäller de olika riktlinjerna. Jag tycker det är av värde att så har skett.

ARNE PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall kanske något ytterligare förklara varför jag efter de här inläggen inte gick in i en sakdebatt. Det beror på att det krävs en saklig grund för en sakdebatt. Någon sådan fanns inte i den proposition som kom. Det är alltså motivet.

Sedan tror jag att Olle Wästberg har missuppfattat utskottets skrivning, fastän han har skrivit under betänkandet. Om han läser det ordentligt, skall han finna att skrivningen är tillkommen av oss andra för att undvika det

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

missförstånd som vi misstänkte. Om vi inte skrev, skulle man åberopa vår tystnad såsom ett instämmande i den proposition som förelåg. Det står i utskottets betänkande.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det står alldeles klart i utskottets betänkande att man inte tar ställning till alla detaljer i propositionen utan har lyft fram de viktigaste riktlinjerna för ett ställningstagande från riksdagens sida. Det väsentliga innehållet i det beslut vi nu fattar är att vi fastlägger en ram för den statliga databehandlingen. Det sker av ett enigt utskott. Jag har en känsla av att budgetministern kan vara ganska nöjd med det. Han har inte fått underkänt på någon annan punkt än när det gäller frågan huruvida en datadelegation skall tillsättas litet senare eller just nu. Budgetministern tyckte att den skulle tillsättas litet senare men dock tillsättas. Utskottet tyckte att man kunde göra det med en gång. Det är en marginell förändring av positivt slag.

ARNE PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det är väl en lätt överdrift att säga att man med detta betänkande och denna proposition har fastlagt en ram för den fortsatta verksamheten på området. På en punkt skall jag dock hålla med Olle Wästberg. Budgetministern är välkommen tillbaka med en ordentlig sakproposition. Den lovar vi skall få en rejäl och hygglig behandling.

ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! I partimotionen 1978/79:571 från centerpartiet behandlas principer och riktlinjer för datateknikens utveckling och användning i samhället. Det som pekar i den riktning som vi har förordat är den datatekniska utvecklingen, den stora spridningen av datasystem, både stora och små, ett alltmer markerat intresse från många organ i samhället för datafrågorna, inte minst från personalorganisationerna, en ökad insikt om svårigheter och problem med datateknikens användning, de stora resursanspråken samt svårigheten att beräkna kostnader och intäkter.

Vi tycker därför att tiden nu är mogen för statsmakterna att fastställa principer och riktlinjer för datateknikens utveckling och användning både på det administrativa och på det industriella området. Tidigare har statsmakterna i huvudsak koncentrerat sig på omsorgen om den personliga integriteten i datasystemen. Nu bör de perspektiven vidgas. Centern menar att i ett mer samlat ställningstagande till datafrågorna måste ingå frågor om för vilka ändamål ADB skall användas: ADB och allmänheten, ADB samt sysselsättning och arbetsmiljö, integritet och säkerhet, decentraliserad samhällsstruktur, inflytande över utveckling och användning, utbildning och då framför allt kompetensuppbyggnad, stöd till grupper med begränsad ADB-kompetens samt geografisk spridning av datautrustning och datapersonal.

I motionen 571 har vi också pekat på en del åtgärder som bör vidtas för att datasystemen bättre skall anpassas till samhällets förutsättningar och krav.

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Jag kan här nämna några av de åtgärderna. Vi måste få mer begripliga datablanketter för allmänheten. Det arbete som myndigheter och företag gör kan behöva kompletteras med tillsynsfunktioner hos datainspektionen eller konsumentverket. Vi vill utveckla kunskapen om arbetets innehåll och datatekniken, så att denna teknik leder till ett mer stimulerande arbete och ökar möjligheterna till utveckling för den enskilde användaren.

Vi vill begränsa användningen av personnummer, framför allt i de privatägda registren, för att minska risken för intrång i den enskildes integritet.

Vi vill också förstärka användarens inflytande över datasystemen, som ju skall vara hjälpmedel för användarna. Bl. a. vill vi förstärka utbildningsinsatserna och inrätta datakonsulter på regional nivå. De kan i det här sammanhanget vara knutna till de regionala utvecklingsfonderna och bistå arbetsgrupper och företag med råd och förmedling av erfarenheter.

Många andra åtgärder kan också behöva övervägas. Med hjälp av utvecklingsfonderna vill vi också förstärka de små och medelstora företagens möjligheter att använda datasystem på ett bättre sätt.

I motionen 2264 vill Karl Boo och Alvar Andersson pröva frågan om en regional datacentral och samverkan mellan olika organ för att utveckla den regionala och lokala datakompetensen.

Herr talman! Regeringens anmälan i propositionen 121, som behandlar statens dataadministration, ger inte så mycket av detta. Men vi är överens om att ADB är ett hjälpmedel i myndigheternas verksamhet. ADB skall medföra att tillgängliga resurser utnyttjas effektivare eller att verksamhetens resultat förbättras i andra avseenden. Ansvaret för användningen av ADB bör normalt ligga på myndigheter där ADB används. Det gäller också systemutvecklingsarbete och datordriften.

Vi är också överens om att planeringen och styrningen av statlig dataverksamhet måste förbättras. Vi bör sprida datadriften mera. Det kan innebära att decentraliserade systemlösningar kommer att prövas i olika systemutredningar.

De tunga databesluten i förvaltningen bör naturligtvis ligga i riksdagen. Det är ett av utskottets viktigare budskap till regeringen, som i viss mån har visat denna fråga mera förstrött intresse i den föreliggande propositionen.

Dessa frågor har också utvecklats i motionen 2264 och av utskottet som skriver bl. a.: "Riksdagen bör ges tillfälle att ta ställning till större och viktigare systeminvesteringar innan mer kostnadskrävande aktiviteter, som skulle riskera att inskränka riksdagens handlingsfrihet vid dess ställningstagande, har inletts i ett ADB-projekt." Det är litet av en avvikelse från vad bl. a. Olle Wästberg i Stockholm sade. Detta var inte regeringens avsikt i propositionen, utan riksdagen skulle endast ta del av vad man hade anfört. Utskottet vill markera riksdagens inflytande på ett mera radikalt sätt.

Utskottet föreslår att en datadelegation inrättas. Från centerns sida ser vi denna bl. a. som en praktisk tillämpning av den verksamhet som kommer att äga rum på dataområdet och som vi tagit upp i motionen 571. Därigenom underlättas framtagande av principer och riktlinjer. För det ändamålet liksom

Torsdagen den
17 maj 1979

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

för att underlätta riksdagens behandling av många gånger tekniskt svåra datafrågor krävs det att datadelegationen får i uppgift att medverka i beredning av viktiga beslut rörande statlig AIDB-verksamhet.

Frågan om DAFA – datamaskincentralen för administrativ databehandling, som det heter – tas upp också i motionen 2264, yrkande 5, samt i en moderatreservation till utskottets betänkande, som vi tidigare har hört.

Monopolutredningen har i april 1979 färdigställt betänkandet Datakonkurrens och överlämnat detta till budgetministern. Utredningen föreslår att DAFA:s särställning i fråga om vissa datatjänster enligt rationaliseringsförordningen avskaffas. Vi utgår ifrån att regeringen redovisar denna fråga för riksdagen och vill därför avvakta denna redovisning.

Herr talman! Det har kommit ovanligt många datafrågor på riksdagens bord denna vår. Riksdagens svåra arbetssituation med många andra ärenden att behandla har lett till att vi inte kunnat ta upp alla frågor som väckts. Det gäller en del förslag i motionen 2264. Jag tror vi kan utgå ifrån att datafrågor kommer att vara vanligt förekommande i riksdagen även kommande år. En del synpunkter och förslag kan då komma att tas upp igen.

En annan viktig fråga som vi bör ta upp i riksdagen gäller hur datafrågor skall fördelas mellan utskotten samt hur redovisningen till riksdagen skall se ut. Det är naturligtvis av värde om myndigheternas redovisning till regeringen är anpassad så att den också kan tjäna som underlag i riksdagen. Kraven på myndigheterna om effektbedömning, kalkyler samt mera långsiktiga planeringar bör också kunna leda till detta.

Finansutskottet har nu i huvudsak samlat sig till ett gemensamt betänkande och en datapolitik inom statsförvaltningen som det bör gå att bygga vidare på. Riksdagens inflytande förstärks och vi får möjligheter till en bättre regionalisering av data och datakompetens.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till finansutskottets hemställan.

BO TURESSON (m):

Herr talman! Finansutskottets betänkande om statens dataverksamhet innebär att vi fått en datapolitik här i landet. Datapolitik är inte svårt, men detaljrikt. Det går inte att snabbinläsa problemområdet varje gång det kommer en proposition. När finansutskottet nu slår fast att riksdagen skall ha det yttersta ansvaret för datapolitiken, bör det föra med sig att partierna i fortsättningen måste ha egna datapolitiker som kontinuerligt följer utvecklingen. Jag hälsar denna utveckling med stor tillfredsställelse, och åtskilliga av mina motionsyrkanden har därigenom blivit tillgodosedda.

Den viktigaste nyheten är att riksdagen skall ta ställning på basis av en huvudstudie av varje nytt statligt datasystem innan man börjar programmera upp det. Det är en stor och viktig förändring. Statskontoret och andra myndigheter blir förslagsställare. Riksdagen har att därefter i lugn och ro ta ställning till framlagda förslag. Tempot blir därigenom mera rimligt. Riksdagen slipper höra att varje försening på grund av riksdagens arbete medför så och så många hundra miljoner i utebliven rationaliseringsvinst; vinster som i många fall så småningom visat sig vara rent fiktiva.

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Datatekniken skall ses som ett hjälpmedel i myndigheternas arbete. Det är en av de två huvudteserna i propositionen. Regeringen har emellertid dragit en tvivelaktig slutsats av detta: hjälpmedlet datateknik anses politiskt ointressant och något som inte angår riksdagen. Motionärerna däremot anser att hjälpmedlet är en högpolitisk fråga. Där ser jag skiljelinjen mellan folkpartiet och de övriga partierna. Jag kan ju erinra om att trepartiregeringen såg saken politiskt och därför tillsatte den särskilda datasamrådsgruppen. Vi fann 1976 att det förelåg ett utredningsmaterial från datasamordningskommittén, kallad DASK, som i och för sig var av god kvalitet men som saknade den politiska dimensionen. Datasamrådsgruppen skulle tillföra det som fattades och arbetade också med detta. Folkpartiregeringen avskaffade dock omedelbart datasamrådsgruppen i dess gamla form, och det är väl därför propositionen nu ser ut som den gör: en väsentligen opolitisk avrapportering av de nu fyra år gamla, likaledes opolitiska förslagen från datasamordningskommittén. När det sedan gäller vad riksdagen skall få för beslutsunderlag beträffande detta hjälpmedel så måste man komma ihåg att datatekniken redan nu används på så många områden att vi måste sovra. Det är otänkbart att varje enskilt statligt datasystem skall underställas riksdagen. Utskottet har provisoriskt definierat politiskt intressanta system som lika med stora system. Det får duga som inledning till en mer nyanserad syn på vad riksdagen skall besluta om i datasammanhang. Jag vill dock erinra om att många av de stora systemen börjat i en mycket liten skala med ett experiment eller en försöksverksamhet. Fastighetsdatasystemet är ett bra och avskräckande exempel på detta. För min del vill jag också hävda att datasystemen endast återspeglar regelverken på den statliga sidan. Krångliga regelverk ger krångliga datasystem, samtidigt som datasystem i drift mycket väl kan begränsa svängrummet för vad vi rimligen kan besluta här i riksdagen. Enligt min mening borde riksdagen redan nu ha slagit fast att de stora systemen *plus* alla system som ligger nära allmänt politiskt reformarbete borde ha definierats som intressanta för riksdagen ur politisk synpunkt.

Den andra huvudtes som nu fastläggs är att varje myndighet skall ansvara för sin egen dataverksamhet. Jag skulle föredra att formulera det så att dataansvarsgränserna skall följa de naturliga ansvarsgränserna. Huvudskälet för detta är att all annan lagstiftning förutsätter denna ordning. För min del har jag påpekat detta i många år. Jag vill hävda att de omstridda statliga dataprojekten har den gemensamma egenskapen att dataansvarsgränserna på något sätt dragits annorlunda än de naturliga gränserna. Jag har hittills inte sett att detta påstående blivit motsagt. Hur snabbt skall vi nu avveckla de system som byggts upp på felaktigt sätt? Enligt min mening måste vi gå varligt fram för att inte orsaka onödig kapitalförstörelse, men vi borde samtidigt kunna enas om vilka system som skall byggas om. Jag har i min motion pekat på dessa fall, men finansutskottet har inte funnit anledning att ta upp en konkret diskussion härom nu. Jag tolkar dock utskottets skrivning så att utskottet i och för sig ger mig rätt i att det är en viktig uppgift för datapolitiken att varligt konstruera om de system som bryter mot principen om att dataansvarsgränserna skall följa de naturliga ansvarsgränserna.

Torsdagen den
17 maj 1979

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Propositionen noterar att dataverksamheterna inom justitiedepartementets område och inom försvaret i dag inte följer propositionens huvudprincip. På ett annat ställe nämns även länsstyrelserna som undantag. I min motion har jag därutöver pekat på de myndigheter som använder DAFA, på försäkringskassorna, universitetsbiblioteken och på ansvarsgränserna inom miljövardens datasystem. Jag har också påpekat att förhållandena snabbt normaliserats inom universitetens dataverksamhet när man för några år sedan ändrade deras situation, så att de numera får sköta sig själva. Ja, man kan t. o. m. visa att det just här i Stockholm, där FOA och högskolorna skall samsas om gemensamma datorer, inte fungerar riktigt lika bra som på de andra universitetsorterna, där högskolorna får sköta sig helt själva.

Alla statliga datasystem är inte omstridda eller orimligt dyra. Men de som i pressen kallas "dataskandaler" har den gemensamma egenskapen att dataansvarsgränserna inte följer de naturliga. Därför måste det hälsas med stor tillfredsställelse att riksdagen nu äntligen vill göra något åt detta.

Jag måste dock samtidigt påpeka att regeringen samma dag den lade datapropositionen även föreslog det första undantaget: kungliga biblioteket och universitetsbibliotekens databehandling skall styras från en nyinrättad delegation för teknisk och vetenskaplig informationsförsörjning. Dessa bibliotek får alltså inte sköta sin egen datautveckling. Det omstridda LIBRIS-projektet kommer därför med all sannolikhet att fortsätta att vara lika diskutabelt som omstritt.

Det andra undantaget från huvudregeln kom i civilutskottet när detta behandlade fastighetsdatasystemet. Även där valde man att dataansvarsgränserna även fortsättningsvis skall avvika från de naturliga ansvarsgränserna.

DAFA är ett bekymmer. Dess taxor ligger över marknadspris, men verksamheten kan ändå bedrivas genom att en del system tvångsvis tilldelats DAFA trots de högre kostnaderna. Det kan ifrågasättas om DAFA egentligen behövs. Den nya principen om att varje myndighet skall sköta sig själv understryker ett sådant påstående.

Jag fick häromdagen en pressrelease från monopolutredningen angående DAFA. Däri sägs att utredningen förslår att DAFA:s särställning skall slopas, att dess ekonomiska handlingsfrihet skall ökas och att statskontorets upphandlingsmonopol inte skall gälla DAFA. Monopolutredningens förslag stödjer alltså de moderata reservanterna i finansutskottets betänkande. De liksom jag själv anser att frågan bör utredas. Jag vill för min del också säga att ökad ekonomisk handlingsfrihet för DAFA måste paras med ökad revisionell kontroll, exempelvis genom att DAFA blir affärsverk. Och skall DAFA få rätt till egen upphandling, kan även andra myndigheter hävda att de besitter samma kompetens att sköta sig själva.

Den långsiktiga politiska vinsten med den nya principen om dataansvarsgränserna ligger dock i det förhållandet att de regionala organen, och då särskilt länsstyrelserna, kommer att få sköta sig själva. Här blir det fråga om en hälsosam decentralisering, genom att de regionala myndigheternas ställning stärks relativt de centrala. Vi har då två möjligheter: antingen kan vi

bygga nya system som ersättning för de nuvarande. Den lösningen prövas för försäkringskassorna, och erfarenheterna hittills visar, så långt jag är bekant med dem, att kostnaderna kan bli stora. Vi skall därför inte räkna med att ha råd att bygga om alla centralssystem från grunden. Eller också har vi den möjligheten, som jag har visat på att köpa regionala datorer av samma typ som de nuvarande centrala. På så sätt skulle även det akuta sårbarhetsproblemet lösas åtminstone provisoriskt. Det är tråkigt och synd att finansutskottet inte tagit upp denna fråga. Vi kan faktiskt genomföra en allmän datadecentralisering ganska snart, om man följer det förslag som läggs fram i min motion. Jag ser faktiskt inget annat alternativ, som samtidigt är ekonomiskt möjligt.

Beträffande decentraliseringen avser jag vidare att propositionen har en litet gammalmodig syn. Det var på 1960-talet man brukade jämställa datadecentralisering med utflyttning av endast datorerna, medan systemutvecklingen var helt centraliserad. I dag är datadecentralisering något mer, nämligen att anpassa lösningarna efter de lokala förhållandena, genom den lokala personalens egna modifieringar inom ramen för en centralt utformad systemlösning.

Jag har flera gånger yrkat på en bättre kontroll av statens dataverksamhet. Det är inte för att ställa till med räfst och rättarting utan för att höja kunskapen om datatekniken på alla nivåer. Men riksdagen måste lära sig mer om konsekvenserna av de beslut som den fattar. Därmed dock inte sagt att alla de stora miljonrullningarna för de statliga projekten bör accepteras.

Enligt min mening bör även här tillämpas principen om att varje myndighet gör vad den skall enligt sin instruktion. Kontroll och uppföljning av statens dataverksamhet bör skötas på helt vanligt och naturligt sätt: av riksdagens revisorer, riksrevisionsverket, JO och JK. Jag har för min del lagt till lagrådet, eftersom regelverk och datasystem endast är två sidor av samma sak. Inom riksrevisionsverket anser man emellertid, som jag framhållit i min motion, att verket inte får gå in på områden som statskontoret arbetar med. Finansutskottet har skrivit att riksdagen inte infört någon sådan spär härvidlag.

Jag drar för min del den slutsatsen av detta, att riksrevisionsverket inte hindras av några andra regler än sin egen instruktion. Därför kan verket återuppta sin utvärdering av det nya skattesystemet. Det var denna utvärdering som fick till följd det omstridda förbudet att agera inom statskontorets område. Det är också en klarsignal för en alltför länge uppskjuten uppföljning av statskontorets upphandlingsverksamhet. Någon sådan har ännu aldrig kommit till stånd. Revision av upphandling är ju inte alltid trevligt för någon myndighet, och inte heller för statskontoret, men datorinköpen tycks ju vara väl skötta, så jag kan inte förstå varför just dessa skall vara undantagna eller varför en revision skall anses opassande.

Statens rationaliserings- och dataverksamhet har nu funnits i 20 år. Den är ofta utredd, men aldrig av en mer långsiktigt arbetande parlamentarisk utredning. Jag tycker det är dags för det och beklagar att finansutskottet inte ansett detsamma. Det är sant att det pågår utredningar, men sådana har gjorts

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

kontinuerligt på detta område, så det är inget skäl till att inte nu överväga en övergripande parlamentarisk utredning.

Till sist vill jag påpeka att monopolutredningen även tagit upp ett förslag om att göra statskontoret självbärande genom fakturering av dess arbete åt de myndigheter som får hjälp. Det är svårt att se hur en myndighet som statskontoret, som skall vara restriktivt i sina förslag, skall kunna få några uppdrag på den basen i konkurrens med exempelvis Statskonsult. Där ser jag ytterligare ett argument för att tillsätta en parlamentarisk översyn av hela rationaliseringsverksamheten. Jag anser att riksdag och regering behöver ett opolitiskt statskontor som komplement till de offentliga utredningarna och i första hand för genomförandet av politiska reformer. Det är bättre än att göra statskontoret till Statskonsult nummer två.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna i föreliggande utskottsbetänkande.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Klockan närmar sig det magiska tolvstrecket. Men ännu har vi några minuter kvar.

Jag vill börja med att säga att när man lyssnar till folkpartiregeringens talesman här i kväll, herr Wästberg, så gör man reflexionen, att vad hade folkpartiregeringen varit utan alla de olika initiativ på det datapolitiska området som tagits av de övriga partierna.

När underlåtenhetssynder i propositionen påtalas från olika håll, hänvisar Olle Wästberg till att olika utredningar arbetar på dataområdet. Dessa utredningar skall då klara upp det som folkpartiregeringen inte förmådde prestera i sin proposition.

Vi kan konstatera att en av de mest förekommande hänvisningarna gäller utredningen om datateknikens effekter på sysselsättning och arbetsmiljö. Den utredningen, som är mycket viktig, tillkom efter det att socialdemokratiska motioner väckts i frågan och bifallits av riksdagen. Likadant förhåller det sig med den utredning som arbetar med frågan om datateknikens effekter på det svenska näringslivets utveckling och på strukturomvandlingen.

Vidare har vi datadelegationen, som helt plötsligt fått en huvudroll i det folkpartistiska försvaret för varför man inte har tagit upp de frågor som man borde ha tagit upp i datapropositionen. Datadelegationen skall nu klara av allt det som folkpartiregeringen försummat i propositionen. Det förtjänar då att påpekas att delegationen, som finansutskottet enhälligt ställer sig bakom, är föreslagen i en socialdemokratisk motion till utskottet inför propositionens behandling. Vi talar visserligen där om dataråd, men arbetsuppgifterna är klart redovisade, och de ligger helt i linje med vad vi från socialdemokratiskt håll ansåg att datadelegationen skulle syssla med.

Nu sägs det här att skillnaderna i uppfattning på den här punkten inte var så stora. Det var bara det att folkpartiregeringen ville tillsätta delegationen litet senare. Det stämmer inte riktigt, för faktum kvarstår att man sade nej när diskussionen togs upp vid behandlingen av propositionen. Dessutom finns det en bakgrund till det här, och den består i att socialdemokraterna i

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

riksdagen under två år har begärt att det skall tillsättas en datadelegation, som skall ta upp de övergripande datafrågorna på ett samlat sätt dels för att riksdagen skall få en bättre insyn och en bättre överblick när det gäller datafrågorna, dels för att man skall få en saklig och bra grund då man tar upp olika datapolitiska frågor till bred debatt i samhället. Vi behöver förvisso den debatten, eftersom datafrågorna är så viktiga att de bör uppmärksammas av allmänheten.

Låt mig sedan säga att folkpartiregeringens proposition om riktlinjer för ADB i statsförvaltningen har mött kärv kritik i finansutskottet. Många sidor text men få väsentliga förslag – så skulle man kunna sammanfatta utskottets uppfattning om propositionen. Jag vill gärna instämma i det omdömet.

Den socialdemokratiska regeringen tillsatte ju på sin tid den s. k. datasamordningskommittén för att bl. a. tillmötesgå riksdagens krav på ett ökat inflytande och en ökad överblick över datafrågorna. Men när folkpartiregeringen försöker följa upp kommitténs betänkande och därtill lägga sina egna funderingar måste man konstatera att propositionen förlorar sig i en sådan mängd detaljer att totaleffekten snarast skulle ha blivit en sämre överblick för riksdagen och framför allt mera byråkrati. Man får därför vara tacksam för att finansutskottet har röjt upp i detta augiasstall av hugskott och detaljbeslut, som propositionen utgör, och i stället koncentrerat sig på några viktiga områden när det gäller riksdagens inflytande över datapolitiken.

För att försöka dölja hur tomhänt man egentligen har kommit till riksdagen i denna fråga, har folkpartiregeringen i sin mångordiga dataproposition ägnat sig åt en svepande kritik av tidigare genomförda datasystem inom statsförvaltningen. Några försök att bygga under den kritiken har man dock inte gjort. Kritiken är, enligt vår uppfattning, på de flesta punkter oberättigad eller klart missvisande. Man skall naturligtvis komma ihåg att felinvesteringar i viss utsträckning är ofrånkomliga inom ett nytt och snabbt expanderande område som datatekniken. Misstag har självfallet också gjorts – ingen förnekar detta. Statsförvaltningen har dock varit något av en pionjär på dataområdet, och ingen kan förneka de rationaliseringseffekter som härigenom totalt sett har uppnåtts, till nytta för skattebetalarna och till stöd för reformpolitiken.

Vi skall också komma ihåg att när det gäller de politiska besluten om de statliga datasystemen har partierna i allt väsentligt stått eniga. Folkpartiet har här inte utgjort något undantag i riksdagen, vilket man möjligen kan förledas att tro när man läser datapropositionen. Det grundläggande felet som folkpartiregeringen gör i datapropositionen – och detta kan man rimligen inte ha varit omedveten om – är att den kritiserar de datasystem som byggdes upp på 1960-talet med 1970-talets perspektiv på den datatekniska utvecklingen. På den tiden existerade varken det datatekniska kunnande och de priser på datamaskinerna som vi nu har. Det innebär inte att vi på socialdemokratiskt håll har någon annan uppfattning än folkpartiregeringen när det nu i datapropositionen förordas att större hänsyn skall tas till möjligheterna att använda en decentraliserad och användaranknuten systemstruktur. Detta är en självklarhet.

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Att vi nu alla är beredda att i framtiden satsa mera på decentraliserade datasystem är alltså inte ett bevis på att man förde en felaktig datapolitik på 1960-talet och i början av 1970-talet beträffande datasystemens utformning. Det nya är att vi först nu börjar få fram en datateknik till de någorlunda vettiga priser som är nödvändiga för att vi skall kunna öka decentraliseringsgraden i datasystemen. Skiljelinjerna mellan 1960- och 1980-talets politik när det gäller datasystemens uppbyggnad är alltså inte i första hand resultatet av olika datapolitiska uppfattningar beträffande centralisering och decentralisering. Skillnaderna beror framför allt på att den datatekniska utvecklingen nu ger oss helt andra möjligheter att slösa med datakraften än tidigare. Det innebär ökade möjligheter till decentralisering utan att man för den skull slösar med skattebetalarnas pengar.

Jag har velat säga det här, herr talman, därför att det i debatten har förekommit uttalanden där man vill hävda att det går klara skiljelinjer mellan hur datatekniken byggdes upp under den socialdemokratiska tiden och vart man syftar i det här läget. Det beror alltså inte på i botten skiljaktiga politiska uppfattningar – vi har varit ganska eniga när det gäller systemstruktur och liknande här i riksdagen och i andra sammanhang – utan det beror på att allteftersom den tekniska utvecklingen går vidare har vi helt andra möjligheter att åstadkomma den decentralisering av datasystemen som vi alla hela tiden har strävat efter. Jag tror det är viktigt att få detta fört till kammarrens protokoll, eftersom det möjligen varit en del missförstånd på den här punkten.

Herr talman! Klockan är en kvart i tolv. Jag vill inte starta någon ytterligare polemik, även om det har framkommit en hel del synpunkter, utan jag ber bara att få yrka bifall till utskottets hemställan.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! En av fördelarna med datatekniken är att den sägs leda till snabbhet och tidsvinst i ordbehandlingen. Därmed inte sagt att det alltid gäller debatter i ämnet.

Jag skall bara kort säga till Lennart Pettersson, som ger en subjektiv sammanfattning av finansutskottets betänkande och därefter instämmer i sin egen sammanfattning, att jag inte riktigt delar hans uppfattning om betänkandet. Om en proposition avstår från att behandla vissa frågor därför att de är under utredning är det i sig ingen underlåtenhetssynd utan bara ett tecken på att man har valt att behandla just de frågor som inte är under utredning.

Det blir litet komiskt om riksdagen ägnar dag efter dag åt att käfta om vilka det är som fått igenom sina förslag – när alla ändå säger sig vara nöjda med det betänkande som föreligger. En av fördelarna med den här situationen, där vi inte har en regering som kontrollerar en automatisk majoritet, är att vi alla tvingas lyssna litet extra på varandra. Det höjer kvaliteten i betänkandena. I det här fallet har regeringen all anledning att vara nöjd med det som skett, även om det på marginella punkter inneburit tidsförskjutningar i t. ex. tillsättandet av en datadelegation.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Att vid den här tiden göra samma breda exposé över det i och för sig intressanta ADB-området som en del andra talare har gjort skulle möjligen inte helt tillfredsställa kammarens ledamöter.

Låt mig bara säga detta: Människor har känt en berättigad oro inför de stora centrala systemen på ADB-området. De har känt en berättigad oro inför inte minst de stora statliga centrala personregister som har skapats utan att vi politiker har haft rimliga möjligheter att kontrollera tillväxten på det området. Vi har alltså inte kunnat ge dem något svar på den kritik som de med fog har kunnat rikta mot en del av utvecklingen på det här området.

Nu har vi genom utskottets initiativ, efter bl. a. moderatmotioner, fått ett system som ger oss politiker reella möjligheter att styra den statliga ADB-verksamheten. Det är glädjande att utskottet i det avseendet är enigt.

När det gäller moderatreservationerna vill jag bara nämna att vi särskilt i den reservation, där vi understryker vikten av att den kommande datadelegationen speciellt ägnar sig åt att styra statens ADB-användning, har velat markera att vi har försökt skapa ett sammanhängande kontrollsystem på det här området, innebärande en styrning av statens ADB-verksamhet när det gäller integritet, sårbarhet, systemutveckling och ekonomi. Vad vi nu står i begrepp att fatta beslut om innebär, herr talman, utan tvivel ett framsteg för politikernas inflytande över detta viktiga område och för den personliga integriteten.

Det har nämnts att kvällens beslut i detta ärende inte i första hand är ett resultat av propositionens förslag. Så är det tyvärr. Jag kan inte gratulera budget- och ekonomiministern till hans proposition på detta område. Däremot vill jag gratulera honom till den vinst i riksdagens konstlotteri som jag har noterat att han har gjort i dag.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det finns tillfällen – som t. ex. detta, några minuter före midnatt, då vi är medvetna om riksdagens starka önskan för att inte säga behov av att avsluta behandlingen av detta ärende före midnatt – när man skulle önska att det vore möjligt att tillföra kammarens protokoll ett inlägg utan att behöva läsa upp det. Nu är det inte möjligt vare sig för mig eller för andra. Därför skall jag inte säga mera. Jag avstår från att kommentera de mera polemiska inläggen i motioner och anföranden här i kammaren och noterar bara, att utskottet i allt väsentligt instämmer i det som anförs i propositionen och gång på gång talar om den betydande samstämmigheten. Vi återkommer med flera förslag byggda på propositionens och utskottsbetänkandets huvudprinciper, och då hoppas jag att vi får tillfälle till en mera ingående debatt om de viktiga datafrågorna.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Rune Rydén och Göthe Knutson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göthe Knutson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkan-
det nr 34 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Rune Rydén och
Göthe Knutson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göthe Knutson begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 231

Nej - 43

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkän-
nande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i
motiveringen som föreslagits i reservationen nr 2 av Rune Rydén och Göthe
Knutson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja
besvarad. Sedan Göthe Knutson begärt votering upplästes och godkändes
följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkan-
det nr 34 mom. 4 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i
motiveringen som föreslagits i reservationen nr 2 av Rune Rydén och Göthe
Knutson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göthe Knutson begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 231

Nej - 43

Mom. 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Rune Rydén och Göthe Knutson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göthe Knutson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Rune Rydén och Göthe Knutson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göthe Knutson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 232
Nej – 43

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:98 med förslag till ny lag om registrering av båtar för yrkesmässig sjöfart, m. m., jämte motion 1978/79:22 med anledning av propositionen 1978/79:193 om ersättning för utbetalda underhållsbidrag

Utrikesutskottets betänkanden

1978/79:28 med anledning av propositionen 1978/79:91 om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner, m. m.
1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 6 Tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle utbildningsutskottets betänkande nr 40 samt socialutskottets betänkanden nr 38 och 41 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Nr 149

Torsdagen den
17 maj 1979

---

*Användningen av
automatisk data-
behandling i stats-
förvaltningen*

Nr 149

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 00.01.

Torsdagen den
17 maj 1979

In fidein

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert